

Tyrili skriftserie nr 2
ISBN - 82-8026-000-5

Tyrili Forskning og Utvikling (FOU)

Tyrili skriftserie nr 2 • ISBN - 82-8026-000-5

Tyrili Forskning og Utvikling

Sverres gate 4, 0652 Oslo. Tel: 2267 5850
www.ressurser.no E-post: fou@ressurser.no

Ta det som en
KVINNE

Erfaringer fra arbeidet til jentene
og kvinnene på Tyrilitunet

Debby Lorimer og Randi Dalsaune
2. opplag

Tyrili skriftserie nr 2
ISBN - 82-8026-000-5

Tyrili Forskning og Utvikling (FOU)

Ta det som en kvinne.
Erfaringer fra arbeidet til jenter og
kvinner på Tyrilitunet

1. opplag: Tyrili Dokumentasjonserie, Tyrilikollektivet
1993: Eget forlag

2. opplag: Tyrili skriftserie nr 2. Tyrili Forskning og
Utvikling (FoU) 2001: Eget forlag

Tyrili skriftserie nr 2
ISBN – 82-8026-000-5

INNHOLD

FORORD TIL 1. OPPLAG.....	4
FORORD TIL 2. OPPLAG.....	6
TYRILI I FORANDRING.....	7
FEMININT/MASKULINT?.....	8
PROBLEMER/MULIGHETER	11
ROLLER.....	13
MANNLIG BEHANDLER / KVINNELIG KLIENT.....	17
HVEM ER MISBRUKERJENTA/KVINNEN?	19
ER OG GJØR	22
SPEILET.....	23
Å GJEMME SEG. KROPP OG SPRÅK	28
HVA ER SEX?.....	30
Incest	32
HVA ER NÆRHET?	34
ANDRE KVINNER.....	37
BARN	39
TO INTERVJUER	42
Signe, 20 år	42
Tina, 20 år	45
APPENDIKS 1: Kvinnelige tidligere elever – hvor er de nå?.....	48
APPENDIKS 2: Noen eksempler på oppgaver til våre jente/kvinnegrupper	49
APPENDIKS 3: Oversikt over Tyrilistiftelsens virksomheter.....	60
ET IKKE-SLUTTORD.....	60
APPENDIKS 4: Tyrilistiftelsen – mulighetenes sted!	61
Annet om Tyrilistiftelsen	67

FORORD TIL 1. OPPLAG

Med dette ønsker vi å gi et bilde av hvordan Tyrilikollektivet i Mesnali arbeider med rusmisbrukende kvinner og jenter som har behov for hjelp i sin utforming av et nytt liv.

Noen dager kunne vi godt ha tenkt oss et yrke som urmaker eller smykkesmed. En jobb å gjøre, et produkt å perfektionere, hodet bøyd i konsentrasjon over sin egen lest, et målbart resultat...

Noen dager kunne vi ikke tenke oss noe annet arbeid enn det vi faktisk gjør. Et arbeid med menneskelig svikt og styrke, menneskers drømmer og menneskers krevende virkelighet.

Det var nok på en slik dag at vi bestemte oss for å skrive ned en del av våre erfaringer og tanker rundt livet og arbeidet med jentene/kvinnene på kollektivet.

Vi har brukt ”jentene/kvinnene” og verken ”jente” eller ”kvinne”. Dette kan oppleves som noe tungvint, men det er forskjell på det å være ei jente og det å være en kvinne. Nettopp i dette ligger en utfordring. Den som er 16 år, må få lov til å være jente og den som er 30, må få lov til å finne ut hva det vil si å være kvinne.

Vi bruker tittelen ”elev” heller enn ”klient” og våre elever er av begge kjønn, i alderen mellom 16 og 40 år. Ungdommer sendt til Tyrili under barnevernsloven og voksne som selv søker hjelp hos oss. En oversikt over Tyrilistiftelsens virksomhet finnes i slutten av boka.

Tyrili er ingen mirakelmaskin, og vi er ingen gode feer som uten videre kan forvandle ”Piken med Svovelstikkene” til Prinsessen. Vi er ingen misjonerende martyrer heller. Vi har lært mye av mange – kolleger både innen-

for og utenfor Tyrili, andre som arbeider med mennesker, og aller mest av jentene/kvinnene selv. De som vet, selv om de trenger hjelp til å få vite hva det er de vet, og til å bruke sine kunnskaper konstruktivt.

Vi inviterer deg til å se litt nærmere på hva som driver oss, og hva vi driver med.

Debby Lorimer og Randi Dalsaune
Tyrili 1993

FORORD TIL 2. OPPLAG

Vi har med glede registrert etterspørsel etter et nytt opplag ”Ta det som en Kvinne”. 7 år er gått siden den ble skrevet. Tyrilikkollektivet i Mesnali heter nå Tyrilitunet men er fremdeles et levetellesskap der elever og ledere bor og arbeider sammen. Vi tar fremdeles inn jenter, kvinner, gutter og menn, fra ca 16 år til rundt 40 år, både frivillige og under barnevernsloven og lov om sosiale tjenester (voksentvang).

Mye vann har rent under bruene i løpet av 7 år, likevel er landskapet ganske likt seg selv. Det er viktig å diskutere betydningen av et stadig hardere rusmisbrukermiljø, mer jentevold, rekruttering i stadig yngre alder, og eventuelle forskjeller mellom gamle og nye rusmidler. Likevel forandrer ikke disse faktorene, i noe vesentlig grad, bakgrunnen eller behovene til jentene/kvinnene på Tyrilitunet i dag. I stedet for å bruke tid på utvidelse, forbedring og omskriving, har vi valgt å gi ut ”Ta det som en kvinne” i sin opprinnelige form.

Selvfølkelig kunne vi utvide, forbedre, skrive om, men – ta det for det det er, et innblikk i arbeidet til jentene og kvinnene på Tyrilitunet.

Når kvinnelige elever anno 2000 forteller at de kjenner seg igjen i det som er skrevet, er det en bekreftelse på fortsatt relevans. Vi håper at ”Ta det som en kvinne” er nyttig også for deg!

Debby Lorimer
Tyrilitunet, november 2000

TYRILI I FORANDRING

Kanskje er den eneste urokkelige og uforanderlige sannheten i livet at alt forandres. I hvilken retning, til det bedre eller til det verre, konstruktivt eller destruktivt, - dette styrer vi mer eller mindre eller ikke i det hele tatt, - forandringer skjer uansett.

Vi mener selv at en av Tyrilis sterke sider alltid har vært en villighet til å se forandringer i misbrukermiljøet, vurdere situasjonen til dagens misbruker og ikke til misbrukeren vi kjente for ti eller tyve år siden. Betragtningen framtvinger en revurdering av mål og mening, og ikke minst metoder.

Ideelt sett skulle denne villige åpenheten, vurderingen og revurderingen skjedd fortløpende, uten at de viktige justeringene lot vente på seg. Virkeligheten er ikke alltid så effektivt innrettet. Det hender at lynet slår ned og vi ser alt klart! Ofte skjer det subtile, gradvise forandringer over lengre tid. Vi samler erfaringer og lagrer dem i usorterte bunker. De er betydningsfulle, men vi vet enda ikke hva det er vi vet!

Så opplever vi en eller annen form for katalysator til disse erfaringene: - En elevs ekstreme adferd tvinger oss til å se på andre mindre ekstreme eksempler av samme adferd, tråder nøstes, mønstrene blir tydeligere. En av oss leser en artikkel, en bok, eller hører et foredrag. Vi møter noen som arbeider med mennesker et helt annet sted, som ikke direkte kan sammenlignes med vår hverdag, men som belyser noe ved vår hverdag som vi hittil ikke har sett...

Vi som arbeider med mennesker, trækker nye og gamle stier i den tetteste, mørkeste og vakreste skogen av alle. En skog som vi selv er en levende og integrert del av. Vi trenger at vår oppmerksomhet vekkes av og til, at blikket løftes og kursen endres.

Slik er det også innenfor vårt arbeid med jenter og kvinner på Tyrili.

FEMININT/MASKULINT?

Da vi startet Tyrili i 1980, var vi opptatt av at jentene skulle få noe særegent. Det var klart for oss at vi levde i et mannsdominert samfunn, hvor kvinner ble undertrykt. Misbrukerjentene var dobbelt undertrykt. Vi ville gi dem mot, kunnskaper og ferdigheter til å sikre seg en plass i dette samfunnet.

Vi som kom kjempende inn i 80-årene med krav til oss selv om å være, tøffe, uredde og ambisiøse, overførte disse verdiene til "våre jenter". I 1980 måtte vi stille disse kravene til oss selv, for å kunne svømme mot strømmen og komme i land der vi er i dag. Hvor vi igjen kan finne fram til de andre verdiene vi bærer med oss; de kvinnelige verdiene som er verdt å sette pris på og gi næring til.

I dag er vi opptatt av å finne fram til de gode kvinnelige verdiene. Hvilke er det? Hva skal vi gjøre med dem? Hvordan skal vi gjøre det, og hvorfor? Vel og bra å ha tatt av seg de røde strømpene, men det betyr ikke at vi har tenkt å gå barbeint inn i fremtiden.

Vi er interessert i å finne ut hvilke av de maskuline verdiene på Tyrili som har vært et hinder i vårt arbeid med å hjelpe jentene mot å bli "fullverdige kvinner". Og, - hvilke av de maskuline verdiene kan være nyttig for oss?

Parallelt med at "Den myke mannen" sleit seg ut av fotformskoene og gikk videre, ikke tilbake, sleit vi kvinnene med å komme oss ut av rollen som "Den harde kvinne", for å gå videre, ikke tilbake. Dette innebærer at den rollemodellen vi er, den oppfostring vi gir, den måten vi behandler våre jenter på, er preget av denne forandringen.

Jentene/kvinnene på Tyrili blir fremdeles med på "guttete" aktiviteter hvis de har lyst til det. Noen ganger kan det gi grensesprengende opplevelser. Samtidig har vi sluttet å legge så stor vekt på å takle akkurat denne typen utfordringer.

Det å åpne seg for andre, lære sine egne grenser å kjenne, kjenne på følelsene sine, vise følelsene sine, sette pris på og utvikle egne kreative sider, - dette er utfordringer som har en høy stjerne på Tyrili. De representerer de såkalte kvinnelige verdiene og de preger våre mål og våre metoder.

Dette betyr ikke at jentene/kvinnene dermed har det lettere enn guttene/mennene med å oppnå disse "kvinnelige" orienterte målene eller bruke metodene. Vi mener at disse verdiene er gode. Det er viktig å fremelske dem hos både menn og kvinner. Guttene får fremdeles være gutter, og jentene behøver ikke lenger konkurrere på guttenes premisser. Jentene/kvinnene klarer stadig å bedre sitt liv, på egne premisser. Å ha likeverd er ikke det samme som å være like.

Å fremheve kvinnelige verdier, betyr mer enn å oppmuntre til felles genserstrikking, kakebaking, og kos! Det betyr et grunnleggende skift av fokus fra en "maskulin" prestasjonsorientert hverdag til en som er mer "feminint" prosessorientert. Vi har ikke lenger faste konfronterende samlinger etter hver gang en elev f.eks. har stukket av og kommet tilbake igjen. "Hva faen holder du på med?" "Hvem faen tror du at du er som kan drite på kamerater på denne måten?"

For noen kan en slik verbal "risting" være nyttig, men for mange - særlig av jentene - ble frykten for konfrontasjon av denne typen så sterk at den blokkerte deres sjanser for å ta til seg det som ble sagt. Det de ble sittende igjen med, var ikke det samme som vi ønsket å gi dem. Ikke minst ble deres møte med de mannlige behandlere i slike situasjoner en bekreftelse på dårlig rollemodeller der menn er hørøstet bestemmende, kjeftende, skremmende, truende.

TRUDE kunne fortelle, flere år etter sitt opphold på Tyrili, at de konfronterende samlingene var det hun var mest redd for, det som gjorde at hun ikke orket å si noe som helst på samlinger eller i samtalegruppene. Trude opplevde at hun kunne plutselig bli stilt opp mot veggen, kritisert på en fryktelig tøff måte, "slått ut" og gjort liten og dum. Hun gikk stadig med angsten for å bli konfrontert, særlig av de mannlige lederne.

"Sånn var det hjemme og," fortalte hun. "Jeg visste aldri når faren min ville snu og si noe jævlig til meg, eller slå meg. Selv om han var snill mesteparten av tiden, var det helt jævlig å bli hengt ut sånn. Jeg gikk rundt og var redd for det hele tiden."

Trude fikk aldri bruke samtalegruppene og samlingene til det vi i ledergruppen hadde som mål og mening med dem - at de skulle være et redskap til læring av nye rollemønstre for et nytt liv.

Tusler vi nå forsiktig rundt og er koselige, søte og snille med hverandre? Blir vi for enhver pris gode, varme, omsorgsfulle og myke?

Jentene/kvinnene, som guttene/mennene, konfronteres stadig -med sine handlinger og holdninger. Både i ”her og nå”-situasjoner, og i små samtalegrupper der kritikk gis og tas på en mindre farlig, på en mer konstruktiv måte enn i de store samlingene. Selvfølgelig kan dette likevel oppleves som urettferdig kjefting, men det gir bedre muligheter for seinere bearbeidelse.

Fremdeles fisker vi. Fremdeles jogger vi. Fremdeles jakter vi. Vi lager også fantasirom i miniatyr, mens vi hører på ”klassisk” musikk (for eks. Telemans Oboe Konsert i E-moll eller andre barokkomponister). Vi tar inn lydene som hval lager dypest nede i havet, mens vi maler våre egne dybder inne i omrisset av oss selv. Vi sitter med bind foran øynene og knar klumper med terracotta-leire, lager ”portretter” av en følelse med fingrene. Vi lager utstillinger av våre fargeklatter og tegninger. De ”skapende aktiviteter” som vi sporadisk holdt på med før, har fått en fastere, mer sikker plass i hverdagen.

Selv en tilsynelatende liten kursendring kan være viktig. Fra ”Dagsrevyen” som obligatorisk kveldsprogram minst en kveld i uken med påfølgende kunnskapskonkurranse og poengutdeling, til en muntlig og munter ukentlig ”tippekupong” av ukens nyheter. Alle deltar, ingen taper. En ”feminin” metode?! I alle fall læres det atskillig mer om nyheter på denne måten!

Vi ønsker å fortsette å gi plass og status til jentene/ kvinnene og de feminine verdiene på Tyrili. Vi har kommet langt fra ”gamle dager”, da maling og trolleigmodellering ble betegnet, av noen av våre mannlige kolleger, som ”RH aktiviteter” (RH for Rasshøl) i motsetning til fotball, klatring, og jakt. Vi har kommet langt. Vi har langt igjen.

I løpet av det siste tiåret har vi kvinnelige ledere på Tyrili forandret vår rolle. Fra å være pedagogiske oppfostrere, surrogatmødre og sterke rollemodeller, til også være bevisste behandlere.

Kanskje har vi blitt mindre moralistiske, og mer åpne for flere sannheter? I vårt liv sammen med elevene er vi mindre opptatt av å fylle dem med mengder av vår egen visdom, men mer opptatt av å hjelpe dem til å bringe frem sine mål og bruke sin styrke.

Vi mener at det fremdeles kreves visdom og høy moral fra vår side, men samtidig ser vi klarere enn før at elevene må behandles som individer med egne ressurser. Fra sitt eget liv har de med seg viktige erfaringer som de kan lære av og bygge på, som ikke må forkastes eller glemmes.

PROBLEMER/MULIGHETER

Ledergruppen på Tyrili har blitt mindre rusfiksert. Våre gamle ligninger er ikke fullt så enkle lenger. ”Gutter i misbruket = kriminelle, Jenter i misbruket = prostituerte for å opprettholde sitt misbruk. Løsning = ta vekk misbruket.” Enkelt, greit, men mindre og mindre sant. Vi har sett flere og større utslag av sosiale og psykiske problemer som er langt mer kompliserte enn lyststyrt rusing. Vi er i dag langt mer rede til å rette oppmerksomheten mot andre sider ved elevens livsform og selvforståelse. Den ensidige fokusering på rusen er et tilbakelagt stadium.

Vi snakker lite om ”rus-sug”, dermed snakker elevene også mindre om det enn de gjorde før. ”Jeg er så rus-sugen!” Den altomfattende forklarende grunnen til at man ikke klarer å fullføre en arbeidsdag, holde ut en hel kjedelig kveld hjemme, treffe andre jenter på håndballtrening, gå på diskotek eller spasere ”nykter” på Karl Johan...

Heller snakker vi om mangel på struktur i livet, liten tro på seg selv og mangel på tillit til andre, redselen for å bli avvist, behovet for å ikke bli avvist, behovet for å vise at man er noe, selv om det ”noe” er en misbruker.

Ved å se på andre sider ved elevens livsform er vi bedre i stand til å kunne differensiere mellom det som er typisk for guttene/mennene og det som er typisk for jentene/kvinnene. Også felles trekk som ligger dypere enn ”Narkomani” blir synlige. Det mannlige selvbildet, dekket til med store ord og røffe handlinger, er også temmelig lite, trist og redd. I dag får den lille gutten mulighet og hjelp til å stå fram i den barske biltyven, bankraneren, drapsmannen der han har gjemt seg så lenge, alene og livredd. Vi vet at han må stå fram for endelig å kunne vokse og bli stor og sterk.

Gjennom dette skifte av perspektiv har vi også fått et mer varsomt og nyansert syn på misbrukeren, en behandlingsstil som mindre oppmuntrer til barskhet og mer til evnen til å se ærlig på seg selv.

For guttene/mennene betyr dette ofte å måtte erkjenne usikkerhet og redsel for seg selv og andre. For jentene/kvinnene kan det være omvendt, for eksempel å erkjenne et sinne av uviss og redselsfull kraft som desperat gjemmes bak hjelpeløsheten eller det evige søte smilet.

På mange måter gir de forandringene som har skjedd på Tyrili et speilbilde av forandringene i misbrukerkulturen. Om ti år er misbrukerkulturen en annen enn den er i dag. Om, ti år gjør vi ting på en annen måte enn vi gjør i dag. Kunsten er, for behandleren som for misbrukeren, å ta med seg erfaringene og bygge på dem, ikke forkaste og glemme dem.

I løpet av 80-årene ble vi oppmerksomme på og gradvis kjent med fire nye områder i vårt arbeidsfelt. To av disse ”nye områdene”, homoseksualitet og incest/sekstelt misbruk av barn, var i virkeligheten meget gamle, skjulte og viktige deler av misbrukerkulturen. Avdekning av dem lot vente til samfunnet generelt, og behandlerens samfunnet især, var beredt til å erkjenne dem.

De andre to områdene som radikalt utvidet grensene for vårt ”felt” var reelle nye produkter av vår tid. HIV/Aids og en merkbart økning av psykologiske problemer blant misbrukere.

Kanskje en av de viktigste og mest gledelige forandringene har vært vår endring fra problemorientert til ressursorientert tenkning og handling. I dragingen mellom korttidsterapi og langtidsterapi mener vi å ha funnet en balanse som er trygg og god, og som samtidig gir muligheter for nye ideer og videre utvikling av mål og metoder.

Vi er ikke rørleggere som løper inn og fikser kranen, og så er fornøyd, bare den ikke lekker mer. Vi har heller ikke til hensikt å grave opp hele rørsystemet og bytte ut hver bit. Vi behandler Her og Nå og arbeider oss gradvis bakover i fortiden for å finne de leddene, punktene, tappene og blokkeringene som det er avgjørende å få jobbe med slik at man kan møte framtiden.

I vår iver over å avdekke grunnen til stoffmisbruk, gravde vi oss, i en periode, så langt ned at det var svært vanskelig å holde dagslyset i synet. Var

Tyrili vårt hjem, i ferd med å bli et institusjonspreget sted hvor alle løp rundt i en sirkel av alvor, tungsinn og sorg?

En ungdom som hadde sommerjobb på Tyrili ble spurt om han kunne tenke seg et forhold til noen av jentene. ”Nei” sa han. ”De virker så alvorlige og triste hele tiden. Det er litt deprimerende å være sammen med dem.” Hvilket bilde av livet var det vi gav elevene våre? Satt på spissen blir spørsmålet: Er det riktig for ei 17år gammel jente, som fortsatt har mange uløste problemer, å gå rundt med en enorm lupe om halsen og stadig stirre på sine sår? Hvilken livsglede er mulig i et regulert klima av konstante skyer og tordenvær?

Har våre jenter/kvinner opplevd kun incest, prostitusjon, vold, brutte relasjoner, sykdom, smerte og sorg? Er de fullstendig nedbrutte, usikre, triste og håpløse? Intet liv er kun problemer. Ingen har aldri klart å løse et eneste problem. Vi må finne tilbake til den ene gangen vi klarte det, den ene dagen eller timen vi var fornøyd med livet. Vi må bygge på det øyeblikket, på den bitte lille løsningen. Alle jenter/ kvinner har kvaliteter som de faktisk kan være stolt av, om de klarer å avdekke, erkjenne og bygge på dem.

En stund befant vi oss i en stor og variert hage, med litt gress, ugress, vilvekster og blomsterbed. Vi satte oss foran komposthaugen og så på den og jobbet med den, i den og rundt den, med ryggen til resten av hagen. Vi snakket mye om at jentene skulle komme seg ut og treffe andre mennesker, men vi var i stor grad med på å stemple ”OBS! Problem!” i pannene deres. Monty Python sa det meget enkelt ”Always look on the bright side of life!” Om ikke ”always”, så er det viktig å se på livets lyse sider også.

ROLLER

Det ligger i tiden å søke en helhetlig tenkning i vårt arbeid. En ramme som kan skape trygghet. Et rom å forholde seg til i det virvaret av usikkerhet som er vårt samfunn i dag. Vi lever med globale kriser. økonomiske innstramninger, økologiske trusler og en påtrengende følelse av maktes-

løshet. Individet som for kort tid siden kunne regne med å delta i verdens vekst og lykkelig framgang, kan ikke lenger loves en strålende framtid.

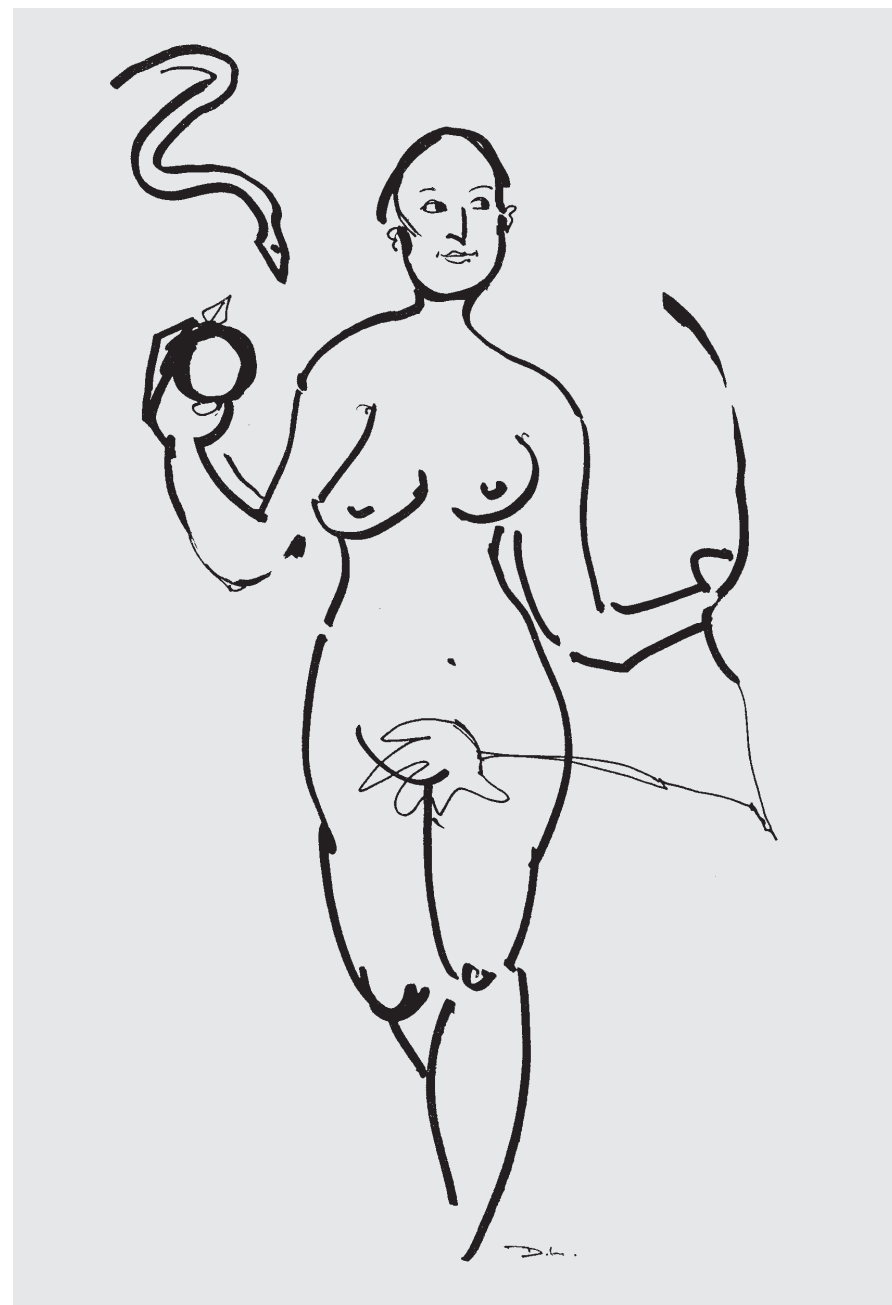
Tyrili har måttet gå nye veier for å skaffe rom nok til å kunne skape noe av sikkerheten som mangler i samfunnet - arbeidsplasser, muligheter for en meningsfylt fritid, muligheter til å forandre livet sitt etter fengselsopphold... Kollektivet og levedellesskapet er nå en del av et større, mer omfattende og variert tilbud.

Hva er det særpregede som kollektivet har å gi? Hva betyr det når vi sier at det her finnes muligheter til en mer "helhetlig" behandling enn det som kan tilbys i institusjoner uten levedellesskap? Først og fremst betyr det å leve sammen. Muligheten til å jobbe sammen med elevene på forskjellige måter, se på og delta i deres liv i forskjellige situasjoner, oppleve og reagere på deres styrker og ikke bare deres svakheter/problemer. Det å sammen betyr ikke at man Behandles døgnet rundt. Da er hensikten borte, og et klima av total problemfokusering er vanskelig å unngå.

Noe av vår utfordring i den seinere tid har vært å velge hvilke deler av mangfoldet vi skal konsentrere oss om, og hvilke deler vi mener det er riktig for andre å ta seg av. Hvilke roller skal vi som jobber på kollektivet ha? Hvilke roller bør vi ikke ha? Vi engasjerer gjerne både psykiater, psykologer, billedterapeuter og andre med kunnskaper vi mener det er riktig å benytte oss av.

Kollektivistene i sin iver etter "helheten" har lett for å føle at dette innebærer at de selv må stå sentralt i alle helhetens deler. Dette er ikke bare en umulighet, men også en skummel monopolisering. I sin ytterste konsekvens er arrogant blokkering av viktige tilbud til elevene.

En god diskusjon med jentene i en av jentegruppene førte til at vi engasjerte to eksterne gruppeledere med "Seksualitet" som arbeidsområde. Jentene påpekte det vanskelige i å bruke sin egen stue og sine egne "samboere" (ledere) til å ta opp spesifikke områder av egen seksualitet. Vi har jobbet bra med generelle tanker og følelser rundt seksualitet, sensualitet, lyst, skyld, grenser... men neste skritt på veien innover i egenopplevelser var tydelig vanskelig å oppnå.

Det er en porsjon naturlig og sunn tilbakeholdenhet i det å dele hus med så mange og likevel ønske å ha noe privat. Dette gjelder så vel ledere som elever. Dette "noe privat" er til tider et stridsspørsmål når elevene ikke vil eller ikke tør dele sitt liv, fortid og framtid, med sine "samboere" på kollektivet. Men i noen tilfeller er det riktig og viktig å gi rom for egen grensesetting. Når det gjelder jentene kan det være spesielt viktig å la dem faktisk sette grenser for sin seksuelle utlevering.

Det finnes dessuten situasjoner hvor vårt inngående kjennskap til hverandre faktisk kan forhindre åpenhet. Når ei jente, for eksempel, er forelsket i en av ledere, lærer hun å forholde seg til akkurat denne personen uten å få bruke de vanlige seksuelle "triksene" hun har med seg fra misbrukermiljøet. I prosessen vil hun kanskje føle seg forvirret av den annerledes og uvant responsen hun får på sine tilnærmelser. Ofte vil hun føle seg dum og avvist. Eller hun vil satse uforholdsmessig mye energi på det å lykkes i konkurransen om oppmerksomhet. Hun vet at alle lederne vet hvordan hun har det, eller hun er engstelig i sin usikkerhet på om de vet.

Selv når det snakkes med henne om dette, og hun "jobber med saken", kan det føles umulig for henne å dele åpent og i detaljer, sine egne seksuelle fortroligheter med kollegene til den hun er forelsket i (eller kanskje atpåtill kona hans)? "Jeg trenger et nøytralt sted og folk som jeg ikke spiser frokost sammen med, for å gå videre med alt det der" sa en av jentene.

Om vi som leder jentegruppene tror, og dermed jobber ut fra prinsippet, om at det er kun vi som kan hjelpe jentene ut av deres seksuelle mørke, har vi alle sammen et problem! Det uløselige ved dette forsøket på omnipotens vil frustrere oss og bremse vårt arbeid, og jentenes muligheter.

Det å "spise frokost sammen" er en viktig del av det å føle seg hjemme på kollektivet. Å lære å leve et "normalt" liv. Puste fritt og takle hverdagen. Skal vi kunne gi disse mulighetene til våre elever trenger vi i ledergruppen å kjenne omfanget av våre roller og ikke minst begrensningene. For å kunne skape et fellesskap må vi skape rom for individet. Vi må også sikre at vi som ledere har et privatliv der våre mange "samboere" faktisk ikke slipper til.

Å finne balansen mellom den kollektive og den private personen er en

vanskelig, men viktig oppgave for alle som er involvert i kollektivet sin spesielle og krevende form for samvær.

MANNLIG BEHANDLER / KVINNELIG KLIENT

Vi som arbeider med andre mennesker i et såpass nært forhold, må være bevisst på det vi faktisk bærer med oss av uønskede holdninger og reaksjonsmønstre. Et område som er viktig å få innsikt i, er forholdet mellom mannlige behandlere og kvinnelige klienter. Vi tror gjerne at vi lever i klokhet og fornuft, upåvirket av generelle tendenser i samfunnet, men faktisk bærer vi alle med oss enormt mye ubevisst bagasje, også når det gjelder våre forhold til det motsatte kjønn. Både i hverdagen, på godt og ondt, og i de mulige ekstremitetene.

I møte med mannlige behandlere preges jenta/kvinnen, av sine tidligere opplevelser i forhold til menn; menn hun har møtt under oppveksten, i misbruket og i andre sammenhenger. Hun møter den symbolske gjentakelsen av menn hun har møtt tidligere i livet.

Hvilke menn er det så jentene møter når de møter den mannlige behandleren?

Valstadkollektivet i Sverige, som nå er "Familiebyen Valstad", intervjuet 110 klienter, hvorav 53 jenter, innskrevet i årene 1974 - 1990. Intervjuene danner et bilde av jentenes opplevelse av menn (Kristiansen, 1992):

"Han er en sviker"!

74% hadde vokst opp i skilsmissehjem, så godt som alle kun med sin biologiske mor. 64% oppgav at de hadde dårlig kontakt med far.

"Han er utilstrekkelig"!

83% oppgav at de hadde et negativt bilde av sin far. 35% av fedrene var misbrukere. 13% av jentene hadde misbrukt sammen med sin far. 31% av fedrene gjorde kriminelle handlinger.

"Han er voldsom og aggressiv"!

32% oppgav at de hadde fått juling av sin far.

"Han er pervers og voldtår"!

77% av jentene har vært utsatt for grader av seksuelle overgrep 68% av kvinnene hadde et negativt bilde av sex før de kom til Valstadkollektivet.

Selv om man ikke kan generalisere eller overføre denne undersøkelsen fra Valstadkollektivet til våre forhold, er dette bilder vi kjenner godt igjen. Derfor tror vi at det ikke er en altfor drøy påstand å si at jentenes bilde av menn i mange tilfeller preges av de dystre fakta som denne undersøkelsen gir et bilde av.

Forskjellene mellom mannlige behandlere med gode hensikter og jentenes mannsbilde virker på mange måter uovervinnelige. Nettopp i dette ligger utfordringene og de relasjonsmessige mulighetene.

Arne Kristiansen påpeker at, når jentene/kvinnene opplever mannlige behandlere som ikke svarer til det bildet de har av menn, skapes det en identitetskrise. I denne krisen ligger mulighetene til forandring. Det krever at mannlige behandlere er åpne for å se på de forestillinger, forventninger og verdier som ligger i egne forhold til kvinner og menn. Dette kommer vi tilbake til.

Om vi ikke er villige til å diskutere og forandre tradisjonelle mannlige kjønnsmessige forestillinger og holdninger, kommer vi fortsatt til å skape vanskeligheter, eller til og med forhindre de forandringsmulighetene jentene har krav på.

Det er også viktig å se og forstå hvordan vi som kvinnelige behandlere forholder oss til våre mannlige elever. I hvilke grad våre innlærte kjønnsrollemønstre spille inn, og hvordan de eventuelt forhindre godt arbeid.

Det er viktig på en trygg og åpen måte, å kunne forholde seg til homoseksuelle eller biseksuelle elever og være bevisste både deres og våre egne reaksjonsmønstre. Men det er i møtet mellom mannlige behandlere og kvinnelige klienter at det sosiale behandlingsapparatet har sett flest destruktive og alvorlige overtramp.

For oss er seksuell utnyttelse noe av det groveste et menneske kan påføre den

som han eller hun står i et tillitsforhold til. Vi er med på å reparere for mange skader som menn innenfor vårt egen fagfelt har påført ”sine” jenter. Kollektivet må være det stedet jentene (og guttene) vet at de med absolutt sikkerhet kan stole på de menneskene som arbeider med dem. Tillit er jorden å vokse i, men det tar tid å bevise vår troverdighet, før elevene tillater en tining av isen, en flytting av stein.

HVEM ER MISBRUKERJENTA/KVINNEN?

Hva gjør ei jente/en kvinne til stoffmisbruker? Om dette strides de lærde. Noen har sagt, og sier fremdeles at det er djevelen i sjelen til den slemme piken. Hun er ond eller nymfoman, hun er syk eller tilbakestående. Hun har rett og slett andre følelser enn vi ordentlige kvinner. Hvordan ellers kunne hun tillate at hennes kropp blir solgt og nedverdiget, at hennes barn blir tatt fra henne? ”Bare en kvinne som er følelsesmessig unormal kan oppføre seg sånn!”

Med dette synet kan man på det verste forakte og på det beste synes synd på henne. Ingen av delene er av noen som helst hjelp for henne. Vi må være i stand til å se at de grunnleggende følelsene vi har, i utgangspunktet er like. Det er hvordan omverdenen reagerer på våre egne uttrykk for disse, som former oss.

Gitt at alle mennesker har fire hovedfølelsesområder - Glede, Sorg, Sinne og Redsel - preger disse i stor grad hele vårt liv. I kompliserte infiltrerte mønstre som vokser med oss fra vi blir født til vi dør. Ofte vokser de over hodet på oss, vi forstår dem ikke, og de blir truende. Vi mobiliserer vår psykes soldater til å kontrollere dem. Noen ganger mister vi kontrollen.

Vi er redde, men istedenfor å innrømme den truende redselen viser vi sinne. Vi har sorg og virker forbannet, for å slippe å avsløre vår svakhet. Vi er glade, men unnlater å vise det, i tilfelle vi skulle miste, eller bli avvist av den vi er glad i.

Alle mennesker har dette til felles, mer eller mindre. Om jeg blir slått eller avvist hver gang jeg gråter, slutter å gråte. Jeg graver min tristhet eller redsel

ned bak en tøff fasade. Om jeg får trøst og nærhet når jeg er lei meg eller redd, trenger ikke mine indre voktere kamuflere mine følelser for å beskytte meg fra å bli slått eller avvist.

Vår ubevissthets voktere blander sammen og kamuflerer våre følelser i et forsøk på å gjøre oss mindre sårbare. Kortsiktig kan dette være lurt. Særlig hvis vi faktisk er i fare for store lidelser. Langsiktig hindrer det oss i å vite hvem vi egentlig er.

Kvinner har sine typiske fordreininger - ofte gråter vi når vi er forbannet, eller viser irritasjon istedenfor sinne. Det er oftere menn som slår og viser sinne istedenfor å sørge, eller virker likegyldige istedenfor å vise glede.

Kvinner, - misbrukere og ikke misbrukere, har mye til felles. Mange "vanlige" kvinner (og menn) sliter med å være ærlige mot seg selv, holde ryggen rak og motet oppe gjennom livet. Mange "vanlige" mennesker kjenner seg ensomme og usikre eller bundet til sin fortid, familie og gamle rollemønstre. Mange er uvenner med sin kropp og i ulage med sin seksualitet. Hva er det da som er særegent for misbrukerjenta/kvinnen?

Kanskje kan vi si det slik at misbrukerjenta/kvinnen har de samme følelsesmessige behov som alle kvinner, men at hun mangler erfaringene som gir den kunnskapen som trengs for å få dekket disse behovene på en sunn og konstruktiv måte.

Følelsesmessige kriser kan være meget konstruktive for den som opplever å ha gjennomarbeidet dem og blitt styrket av erfaringen. Men når følelsesmessige kriser blir normen, eller når verden rundt jenta/kvinnen ikke er til noe støtte for henne, får hun ikke oppleve en læringsprosess i krisen. Løsningen kan bli å ruse bort både kriser og alle situasjoner som hun er redd for kan bli til kriser. Dermed får hun ikke høstet de viktige erfaringene som andre kvinner lærer av gjennom livet.

Dette gjelder også gutter/menn, og "katastrofetenkning", er utbredt blant mange elever før de får samlet erfaringer og opplevelser av å kunne leve gjennom vanskelige situasjoner og komme styrket ut "på oversiden" av dem. Flere og flere av elevene på Tyrili har fått en tilknytning til misbrukermiljøet i meget ung alder. De faller dermed tidlig ut av skolen. Vi opplever manglende allmennkunnskaper, både skolefaglige prestasjoner og helt enkle

hverdagskunnskaper, lite eller ikke noe forhold til arbeidslivet og en manglende tilhørighet til kulturområder utenfor det snevre misbrukermiljøet. Alle disse forholdene er viktige for oss å belyse og arbeide med. Vi kan ofte snakke om en habilitering mer enn en re-habilitering.

En viktig generalisering for oss er at misbrukerjenter/kvinner har et enda lavere selvbylde enn det kvinner ellers i samfunnet har. Hvem skaper dette bildet?

ER OG GJØR

Jeg ble oppdratt til å tro at jeg er en verdifull person. Når jeg gjorde noe dumt som barn, ble mine foreldre sinte på meg for det jeg hadde gjort, ikke fordi jeg var en dum unge. Gjorde jeg noe hensynsløst, ble jeg rettet på. Jeg lærte hvor vondt mine handlinger kunne oppleves av andre. Jeg var ikke slem og ondskapsfull.

Alle vet at slemme ondskapsfulle og dumme mennesker er verdiløse mennesker! Man kan ikke være glad i dem.

MINA lurte på om jeg noen gang slo min datter på 8 år. Jeg sa nei. ”Hun er vel så snill at du ikke trenger å gjøre det,” sa Mina. Jeg fortalte henne om hvor usannsynlig irritert, hvor sint og oppgitt jeg faktisk kunne være over diverse saker og ting min datter fant på å gjøre eller ikke gjøre. Så snakker vi om forskjellen mellom ”å gjøre” og ”å være”.

Mina var trist. Den lille jenta hun en gang hadde vært ble slått og utskjelt fordi hun var dum og slem. Ble fortalt om igjen og om igjen at hun var en dårlig unge, et dårlig menneske. Hun var så slem at hun ble sendt til et barnehjem når hun var seks år gammel. Så gær’n unge gikk det ikke an å ha i hus.

Senere var hun en umulig ungdom, voldelig og motbydelig. Omverdenen ble forarget og ønsket å straffe henne. Omverdenen kunne ikke være glad i Mina. Mina kunne ikke være glad i Mina.

Mina husker en ting klarest av alle barndomsminnene, klarere enn hvor vondt det gjorde når faren slo eller hvor fort hun måtte løpe ut av rommet når

foreldrene slåss. Hun husker hvordan hun trasket rundt i huset, i det ene rommet etter det andre, i hælene på moren sin. Hun ville at moren skulle se henne, og på en eller annen måte anerkjenne henne. Det skjedde aldri. Det vil si, ikke før Mina gjorde noe slem. Da ble hun sett.

Å si at Minas mor var en dårlig mor fordi hun var et dårlig menneske, er åpenbart like meningsløst som å gi henne rett i at Mina var en dårlig unge. Minas mor gjorde ting som var dårlig for Mina. Det er noe ganske annet enn å si at hun var et dårlig menneske. Dette er en viktig nyanseforskjell å få med, fordi de foreldrene som har født oss er alltid en viktig del av vår egen identitet.

CHARLOTTE kom ikke fra noe ”dårlig hjem”! Hun fikk veldig mye oppmerksomhet fra begge sine foreldre. De var meget flinke, anerkjente mennesker med en viktig plass i samfunnet. Men deres datter Charlotte var aldri flink nok. Hun var aldri bra nok. Familien hennes ønsket at hun var noe annet, noe bedre. Charlotte kunne ikke oppfylle deres ønsker. Hun kunne ikke bli ”bedre”, så hun ble verre. Mye verre.

Begge jentene fra hver sin kant av byen, oppfostret i troen på at de er verdiløse mennesker.

SPEILET

Når de kommer til Tyrili har de fleste jentene/kvinnene et meget dårlig selvbylde. Deres speil er ofte mer brutalt knust enn guttenes speil. De er smadret i flere biter og det tar lengre tid å lime dem sammen igjen.

En gutt som er rampete er ”guttete”. En gutt som stjeler biler, gjør brekk og stikker med kniv, er for rampete. Ei jente som prostituerer seg, sees på av samfunnet som foraktelig, ei mislykket jente. Jentene i misbrukermiljøet er degraderte både som kvinner (i den grad kvinner generelt i samfunnet er degradert) og som mislykkete kvinner.

Nøyaktig hva som har forårsaket avsporingen og hvordan stoffselvmord arter seg, varierer fra person til person. Men hovedtrekkene er de samme. Et udekket behov for trygghet og aksept og en redsel for å bli avvist. Et dårlig selvbilde som regner med og aksepterer avvisning. Ensomhet og lite tro på framtiden. En flukt fra virkeligheten.

Jentas muligheter til å gjøre noe med disse udekkede behovene er forskjellige fra guttens muligheter. Forskjellene synes å ligge hovedsaklig i fire forhold:

1. Hvordan jenter og gutter oppfatter sine forventede roller. Hva de må være eller gjøre for å oppnå trygghet og aksept.
2. Hvordan jenter og gutter oppfatter seg selv i forhold til disse forventningene.
3. Hvilke fluktmuligheter finnes for å redde seg ut av en u-utholdelig virkelighet.
4. Hvordan samfunnet reagerer på disse forskjellige overlevelsestrategiene.

Ensomhet og redsel for å bli avvist er av like stor betydning for jenter og gutter, selv om de kommer til uttrykk på forskjellige måter og bøtes med forskjellige midler. I hjem der de voksne ikke er i stand til å gi kjærlighet og sikre trygghet, er det forventet at guttebarn blir sinte og jentebarn blir lei seg. Det finnes en undersøkelse i USA, som viser dette ganske bokstavelig (ref. samtale med Isdahl og Norbech fra "Alternativ til Vold", 1992) :

Et lydband med barnegråt ble spilt to ganger for samme publikum. Første gangen het det "gråt til en én dag gammel gutt", andre gangen het det "gråt til ei én dag gammel jente". Lytterne ble bedt om å si hvorfor disse "to" barna gråt. Svarene var så og si entydige. Gutten gråt fordi han var sint. Jenta fordi hun var lei seg. Dette er forventninger samfunnet har til gutten og til jenta. På et primitivt nivå viser "den aggressive gutten" og den "passive jenta" en adapteringsevne til disse forventningene. De blir dermed drevet videre inn i rollene av omgivelsene.

Barn som bryter ut bryter med normene. Barn som bryter ut av en familie der normene er syke og destruktive, viser et sunt instinkt. Men samtidig er dette et farlig instinkt fordi barn ikke er utstyrt med det nødvendige redskapet

og erfaringen i å bruke dem. De når ikke målet sitt. De finner ikke den tryggheten som de trenger. Misbrukeren har ofte hoppet fra asken og inn i ilden.

Det er klart at også gutter blir skadelidende av den ekstreme markeringen av mansrollen som misbruket fører med seg. Men det er ingen tvil om at det er jentene som rammes hardest, fordi de ofte blir sittende igjen i en kvinneverole som framkaller forakt.

På en forskrudd måte lærer jenta å "være til for andre". Det forventes at hun er trøstende, lojal, og relativt snill (om enn lei seg). Hennes naturlige omsorgsevne blir misbrukt og skadet. Noen må være "mamma" til sine mødre. Noen må være "kone" til sine fedre. Mange må være "elskerinner", i ulike varianter, for mannen på gata.

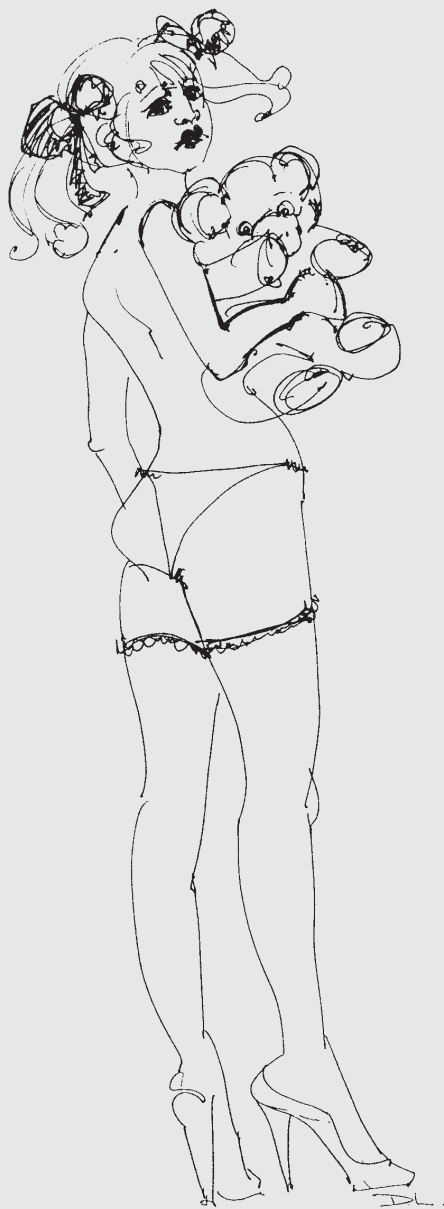
Som regel slipper gutten unna disse forkrøplende ansvars-rollene. Han er forventet å være tøff, sint, og røveraktig. Han blir ofte en aggressiv og ansvarsløs Peter Pan. Han har muligheten til å oppnå tilhørighet i guttegjengen, sammen med de andre "Lost Boys", mens hans søster er mye mer isolert i sin påtvungne og ofte skamfulle voksenrolle.

Barnet som aldri har fått være barn kan oppføre seg svært barnslig følelsesmessig samtidig som hun utad virker voksen. Kvinnen som aldri har fått være jentunge, har vanskelig for å være kvinne, mens mannen som alltid har vært en liten gutt har vanskelig for å være mann.

Den lille jenta som må løpe ut i stua og få mamma og pappa til å slutte med å slå og skrike; - den lille jenta som må overta mammarollen for sin egen fortvilte mor, blir den som har ansvar for at verden ikke går under, at moren ikke tar livet av seg, eller at faren ikke drar sin vei. Voksenverdenens ansvar blir pålagt jentebarnet oftere enn hennes brødre. Hun tar ubevisst på seg ansvaret for omsorg og balanse i familien.

Dette er også overgrep, en uløselig påtvunget oppgave. Kravet er umulig å tilfredstille. For å overleve må hun bryte ut. Skylden i å ha forlatt pliktene sine, fordobler skylden i å være en slem pike som gjør slemme ting. Om hun ikke klarer å bryte ut skjer det ofte en internalisering av det uløselige, og hun kan få store psykiske problemer.

Når vår søken etter trygghet og kjærlighet over lang tid møtes med avvis-

ning, enten fysisk eller psykisk, er dette vold mot oss. Vold gir smerte, mennesker prøver å unngå smerte. Etter hvert blir letingen etter trygghet og nærhet så forbundet med smerte at vi unngår den: Nærhet, kjærlighet og tillit til andre mennesker må bekjempes.

Som oftest bekjemper gutten denne trusselen med vold mot andre. Jenta, med vold mot seg selv; enten fysisk, eller i form av å trekke seg inn i seg selv, vekk fra reell kontakt med andre. Dette kan godt være sammenfallende med en tilsynelatende kontakt med andre, gjennom sex eller smilende ”snillhet”. I sin ytterste konsekvens kan jenta trekke seg inn i galskapen, vekk fra verden.

Det var interessant å høre på en av våre samtalegruppene at alle jentene/kvinnene, uten unntak, hadde vært ”guttete” aktive og uføyelige som barn. Flere snakket om mødre som krevde at de skulle bruke skjørt og rosa kjoler mens de selv heller klatret i trær og lekte cowboys og indianer med gutta. Bildet var tydelig av jentebarn med stor energi og krefter. Sterke jentebarn. Ikke dermed sagt at dette beviser at alle misbrukerkvinner er knekte superkvinner, men en interessant tankevekker likevel.

I misbrukermiljøet finner man en ekstrem form for det kjønnsrollesystemet som råder i samfunnet generelt. I misbruket vet gutten at han må være sterk for å overleve. Han må være kongen på haugen. Om han er redd og liten må dette forties.

Han må vise tenner for å oppnå en ”trygg” posisjon.

Menn er en styrende faktor i misbrukerjentas liv. Både fordi menn er en styrende faktor i samfunnet generelt og fordi menn er den herskende faktor i misbrukermiljøet. For ei jente i misbruket er menn det tohodede trollet. På den ene siden står de for psykisk og fysisk vold, utnyttning og makt. På den andre siden står de for trygghet. De kan sikre henne stoff, og de kan være hennes fysiske beskyttelse. De kan gi henne status innenfor miljøet. Så lenge det varer.

Jenta nå bygge seg et skall for å dekke over de mest sårbare delene av seg

selv. Et skall rundt de forferdelige frekke og uanstendige drømmene om å være et vanlig menneske, om å være elsket og kunne elske, om å være glad i livet. Det er disse skjøre, nedgravede drømmene, og en tro på at de kan oppfylles, som sakte men sikkert må lirkes frem.

Å GJEMME SEG. KROPP OG SPRÅK

Når vi snakker om speilet til en misbrukerjente, snakker vi ikke om en sann refleksjon av virkeligheten. Noen ganger er bildet i speilet så forvrent at jenta/kvinnen helt må unngå å se på det. Hun dekker seg ned aggressive klær, væremåter og språk. Eller hun ”forsvinner” fra synet til andre, og seg selv.

Etter lengre tid i den isolasjonen som er misbrukets evige runddans mellom pengejakt og stoffjakt, har misbrukere ofte et meget fattig språk. De har få ord til å uttrykke følelsene sine med. Når trykket blir for stort må de ty til andre måter å lette dette på. De stikker av fra den vonde virkeligheten og flykter inn i rusen og gamle kjente roller. Eller de avreagerer med sinne og aggresjon på Tyrili som har ”fått dem” til å føle så mye vondt.

Følelsene, blokkert bak språkløshet, sprenger på og gjør utholdelig vondt. Det er ikke mindre skremmende å tenke på hva som kunne skje om disse følelsene ble sluppet løs og det fantes ord for dem. Hvilke forferdelige stygge, avslørende og grufulle ord!

Ofte er det å slå guttenes måte å lindre sin frustrasjon og redsel på. Noen av jentene trekker seg inn i seg selv, noen fremstår som ordsterke og verbale tryllekunstnere. De tryller fram sin livshistorie med detaljert beskrivelse av de mest såre og brutale deler av deres virkelighet. Likevel ligger deres følelser blokkert bak en beskyttende mur, like mye som hos de jentene som ikke finner ord for sine følelser.

I kriminologi finnes det et uttrykksom heter ”å gjemme forbrytelsen ved å vise den fram”. Hvis den er for opplagt blir den ikke sett. På en måte bruker disse jentene den samme taktikken. De kontrollerer hvor nært man kan

komme inn på dem med å legge ut ”forbrytelsene” som en slags avledningsmanøver.

Om jentene har brukt sin kropp aldri så mye, har de ofte lite kunnskaper om den. De er skamfulle og redde for hva som egentlig har skjedd med denne kroppen som de så effektivt har distansert seg fra gjennom lang tid.

De er redde for sykdommer og sterilitet. De er også redde for at det de ”har drivi med” synes på deres kropp. Å gå til gynekologisk undersøkelse er ubehagelig under de beste omstendigheter, men for ei jente som har ”drivi med” så mye nedverdiggende kan det oppleves som den verste gapestokken. Dermed unngår jenta selvfølgelig å gå til undersøkelsen, og redselen for at noe er galt øker.

Ofte lider jentene av faktiske plager som må behandles. Dette gjør dem ikke mindre skammelige. Som kvinner så ofte gjør, føler de også skyld. De føler skyld for sin seksuelle utnytting, for sine ”ødelagte” kropp, for familiens problemer og skam. Vi ser ofte innesluttethet og depresjoner. Utslag som vondt i hodet, vondt i magen, hele kroppen, kan komme av denne skyldfølelsen.

Vi har sett overraskende lite til anoreksi og bulimi på Tyrili, men det har forekommet. Mye oftere ser vi at jentene sliter med en slags trøstespising som gjør at mange legger på seg ubehagelig mye, særlig i den første tiden på kollektivet. Kiloene virker enda mer overveldende enn de er, fordi jentene ofte er unaturlig tynne etter tiden i misbruket.

Den trøstespisingen kan også være en ubevisst måte å få dekket over sin ”nakenhet” på, nå som den ”nyktre” jenta/kvinnen føler seg eksponert og ubeskyttet av rusen. Kroppen forandrer seg på flere måter samtidig. Den blir edruelig, den kjenner på ubehag og smerte som ellers har vært ruset bort, og den ser annerledes ut. Ikke bare annerledes men Feit! Stygg! Motbydelig!

Dette kan også være den bevisste forklaringen på hvorfor man må dra av gårde for å ruse seg.

”Jeg får vel ta meg et par uker i byen så jeg får på meg bikinien til sommeren” sa INGER. Bak spøken lå alvoret. MONA, en frivillig innsøkt

kvinne, skrev seg ut etter meget kort tid. Hun hadde lagt på seg 15 kilo. Hun følte seg fullstendig forvirret og identitetsløs, men det var kiloene hun ga skylden for at det var ”umulig” for henne å fortsette på Tyrili.

Kroppen har vært et redskap for mange av jentene/kvinnene til å tjene penger, vinne gunst og posisjon, sikre tak over hodet. Jo penere kropp, jo mer sikkerhet. Det er ikke vanskelig å forstå at sammen med de ellers vanlige idealene om hvordan en kvinne skal se ut, blir forholdet til utseende meget viktig. Dette gjelder både for de som strever med å finne en ”pen nok”, kropp, og for de som håper å kunne melde seg ut av hele problematikken bare utseende er ”jævlig nok”.

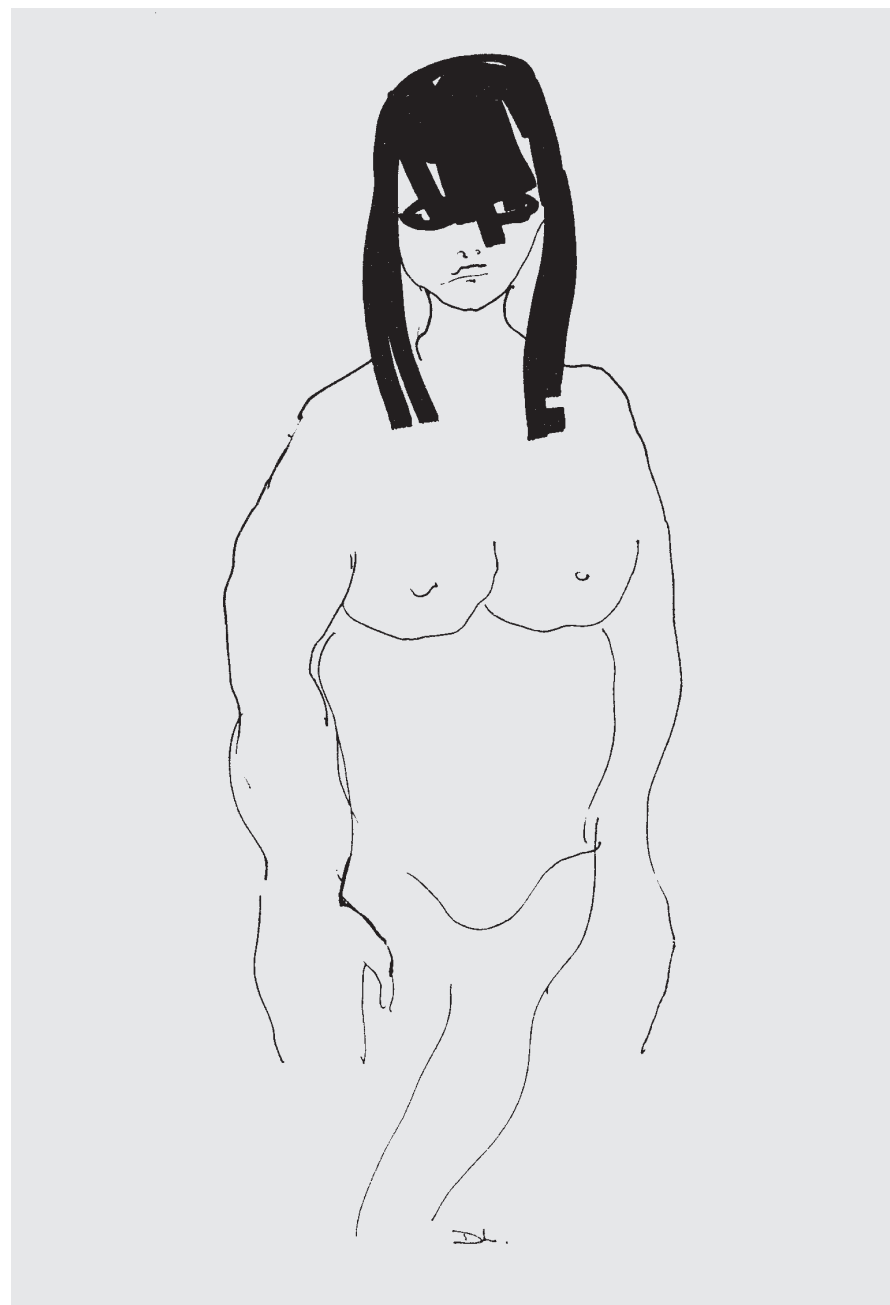
Andre jenter gjør sitt utseende lite til trekkende ved å være musegrå og uinteressante. Dette er ofte jenter som ikke har ”blitt sett” eller framelsket som viktige personer i sin barndom, og seinere i sine forhold med menn. De gjør seg usynlige for i det minste å kunne kontrollere denne usynlig-heten.

HVA ER SEX?

Mange av jentene har hatt sin seksuelle debut i en vanvittig ung alder. De er barn med en voksens seksuelle erfaringer. En voksen som har opplevd dårlig seksualitet og ingen sensualitet. ”Sex uten kjærlighet”, det kan høres ut som en klisjé men den ungen som blir voldtatt av sin far, eller naboen, den jentungen som blir truet med å drepes hvis hun forteller hemmeligheten, som må skjule sine sår, hun vet hva sex uten kjærlighet er.

Det som er mest skadelig av alt er at hun læres opp til å tro at det skal være sånn, og at det er hennes skyld.

KARIN gikk med sine venninner opp til en eldre mann i blokken ved siden av. Hun var 11 år. Han gav jentene pizza, brus og penger. Han var snill. Jentene brukte pengene til godteri. Så tok han litt på dem og gav dem pizza, brus og penger. Jentene brukte pengene til å gå på kino. De likte å kunne gå på kino, kjøpe godteri. Så gav han dem øl. De ble litt rare og spente og hadde en

hemmelighet. Han fikk dem til å ta av seg klærne. Han tok bilder av dem og gav dem øl og penger.

Karin husker at venninnen hennes skrek ut da mannen en dag lå oppå henne og gjorde noe rart med henne. Karin ble redd. Venninnene gikk ikke tilbake. Men de hadde blitt vant til å ha penger. De likte ølet og spenningen. De drev rundt i nabolaget.

En dag kom en av de litt eldre jentene og sa at Karin kunne bli med og ta en ”tur”. Hun trengte ikke gjøre noe ordentlig fælt, bare ronke en fyr, og hun ville få masse penger. Karin syntes det hørtes forferdelig ut. Men hun ble med. Hun gjorde det. Hun var en av de store jentene da. Hun hadde tråkket over en usynlig grense som ikke kunne gjenvinnes.

En dag kom politiet på døra og viste Karins mor noen bilder av Karin og den eldre mannen fra blokken ved siden av. Karins mor skrek og gråt og slo Karin for å ha vært slem. Karins far slo Karins mor fordi hun var en så dårlig mor. Mannen som hadde misbrukt henne ble flyttet på, men Karin var allerede da ei dårlig jente. Hun fortsatte i de sporene som så opplagt lå foran henne.

Incest

Fra å være et skjult avvik som innebar meget få, syke og utsatte familier, har incest vist seg å være av mye større omfang enn noen hadde regnet med. Gjennom 80-årene har incest blitt skrevet om, snakket om, og filmet så mye at ”informasjonen” til tider får et sensasjonspreg som i seg selv er et utspkulert misbruk. Tabloidavisenes flom av spekulative reportasjer kan også føre til en likegyldig holdning. Vi stenger av på samme måte som vi distansere oss fra all annen krig og elendighet de forer oss med.

Likevel hadde massemedia stor betydning for at incest i dag er et åpent fenomen, en virkelighet som er mulig å angripe.

I 1976 ble det at incest forekom i en av en million familier! I dagens USA regnes det med at en av tre kvinner og en av syv menn har opplevd seksuelt misbruk av en eller annen form i løpet av sin barndom. Kvinner som misbruker barn seksuelt utgjør et mye større antall enn tidligere kjent.

Det viser seg at kvinner som misbruker sine sønner eller andre guttebarn,

behandler dem oftest på samme måte som de ville behandlet en elsker. De ”forfører” dem med det de forveksler for ømhet og kjærlighet. Kvinner som misbruker sine døtre eller andre jentebarn derimot, behandler ofte disse svært brutalt. De voldtar dem med gjenstander og viser dem en voldsom forakt. Kanskje er disse tendenser tegn på en desperat kompensasjon for den snille elskeren kvinnen aldri selv fikk oppleve, eller en slags eksorsisme av den brutale seksualiteten hun selv opplevde som jentebarn.

Samfunnet som endelig har turt å åpne øynene sine for incest, reagerer selvfølgelig med forferdelse. Det er et forferdelig overgrep, en unaturlig og avskyelig handling. Men det finnes en annen, mer skjult men ikke desto mindre viktig side ved incest. Det hender at barn som har blitt utsatt for overgrep over tid, har følt både frykt og skam men også opplevd seksuell nytelse og spenning. Mens omverdenen fokuserer kun på hvor vondt og avskyelig barnets opplevelse er, vokser skammen og selvforakten over å ha følt noe godt ved det. Skammen og frykten for at det er noe forferdelig galt med en selv, noe annerledes og unormalt som gjør at overgriperen tiltrekkes.

I et etter hvert mer aksepterende samfunnsmessig klima der det går an å fortelle om seksuelle overgrep, er reaksjonene nærmest utelukkende en forståelse av smerten. Hvordan skal en incest-utsatt kunne snakke om å ha kjent tenning og nytelse under overgrepene?

Kanskje disse tilfellene gjemmer det mest lumske utfall av overgrepene. Når noen har påført deg en smertefull urett kan du med hjelp og tid lære å bytte ut redsel og skam med sinne nok til å reise deg opp og gå framover. Når uretten og smerten også huser lyst og forbuden nytelse er overgrepet fullkommet i sin forvirring av skyld og uskyld.

Barn som opplever overgrep av menn i sin nærmeste familie gir ofte utydelige signaler til sine mødre. Moren vet ikke, eller vet ikke at hun vet, hva som skjer. Ofte forstår moren hva det er som foregår men makter ikke å gjøre noe med det. I begge disse tilfellene mister barnet ikke bare en trygg farsfigur (bror, bestefar eller onkel) men også moren sin.

I dag snakker vi ofte om ”incest survivors”, de som har overlevd, eller på

norsk ”incest-utsatte”. Ikke ”incest-ofrene”. Utvilsomt et mer positivt og framtidsrettet begrep. Men å overleve er ikke det samme som å leve. Det er viktig å finne en balanse mellom en spekulativ fokusering på incest og en undervurdering av omfanget og dybden i de skadene den forårsaker.

Noen av jentene/kvinnene har hatt forhold der de har opplevd sex som noe godt, nært og tilfredstillende. Lettere misbruk, og misbruk som begynner seinere enn i barndom/ungdom, gir sjansen til gode opplevelser før jakten på rusen krever sin forkrøplende atferd. Jo tidligere og større misbruk, jo verre vilkår for et forhold til seksualitet, sensualitet og sin egen kropp.

Et godt forhold til seksualitet er avhengig av et godt forhold til seg selv. Liker jeg ikke kroppen min, liker jeg heller ikke å ta på den eller at andre tar på den. Er jeg ikke glad i meg selv, kan jeg ikke oppleve glede ved at noen tar del i meg og kroppen min.

”Kvinner vil ikke har sex, de vil ha kjærlighet,” er blitt sagt, og sies. Ja, kvinner vil ha kjærlighet, men de vil også ha god sex om de vet, og kan tro, at det er mulig.

HVA ER NÆRHET?

PIA kom i fosterhjem da hun var fem år. Hver uke når fostermoren gikk på symøte tok fosterfaren det lille jente-barnet på sitt fang og befølte henne. Han sa at han var glad i henne. Da hun var ni år fullførte han samleie med henne. Han var en kristen mann. En snill mann. Alle i bygda så opp til han. Hvis han gjorde det han gjorde og hun følte avsky, så måtte det være hun som var avskyelig. Han voldtok henne regelmessig til hun ble tretten år. Da rømte hun fra han. Hun gjorde det hun kunne for å komme vekk fra han og fra skammen. Hun begynte å ruse det vekk.

Da Pia kom til Tyrili hadde hun allerede i mange år vært til disposisjon for menn. Hun hadde ikke noe bilde av sin egen seksualitet. Hun regnet med at det var henne det var noe galt med.

Da Pia hadde vært på Tyrili i noen måneder, begynte hun å skimte omris-

set av sin egen person. Den som for så mange år hadde vært utvisket og tåke- lagt av misbruket. Hun følte sterk avsky for seg selv. Den ”slags jente” hun var, hadde bare en håpløs framtid å gå i møte. Hun trengte sårt en bekreftelse på seg selv.

JON var ganske ny på Tyrili. Han var stor og sterk, men han fikk ikke være så tøff. Hvis han ikke fikk være Tøffest på Tyrili og bruke det han kunne best, musklene sine og den voldsomme kjeften sin - hvem var han da?

Pia inviterte Jon opp på rommet sitt. Hun gav han alt hun hadde lært at han ville ha. Kanskje ville han ta vare på henne? Jon fortalte de andre guttene at Pia var helt vill. Hun var helt skrudd! Det må være noe gær’nt med hodet hennes! Jon gikk flere ganger opp til Pias rom. Og noen av de andre guttene også. Pia hadde ord på seg for å være helt vill.

Pia ble følelsesmessig revet i stykker mellom behovet for den gamle kjente rollen, å være noe, og den misnøye og forakt som hennes nye rolle som ”straight” jente innebar. Tyrili-menneskene sa de likte henne for den hun var. Hvordan kunne de like henne nå som hun hadde knullet med guttene som ei hore, og brutt en av reglene; ”Ingen parfold mellom elevene” ? Hvordan kunne hun noen gang bli ei straight jente som andre likte?

Tyrili-menneskene var snille, men de visste sikkert ikke hvor grusom hun egentlig var. Når de fant ut om henne og Jon ville de vite det. Pia stakk av en natt, tilbake til byen. Tilbake til gata. Best å gå før hun ble avslørt som den hun egentlig var, og avvist.

Da vi tok opp hennes forhold til Jon, ble Pia umiddelbart meget sint på oss. ”Dere kan ikke hindre meg i å bli forelsket! Jeg har også følelser vet du!”

At vi er imot parforhold mellom elevene oppfattes ofte som forvirrende og urettferdig krav om å klare seg i høyt spill uten å ha noen trumfkort på hånden. Det oppleves også som en lettelse. En frisoner hvor man for en gangs skyld slipper å stille opp for de seksuelle kravene til andre. Hvor man slipper eier-forholdene og press på bytte av tjenester.

Noen av jentene/kvinnene som er vant til å være i forhold til menn som slår dem eller bruker vold mot dem ”redder” seg selv fra frykten for at dette

skal skje igjen, ved stadig å gå inn i nye forhold. Bedre å legge seg ned enn å bli slått ned. Bedre å ha noe kontroll over situasjonen.

Fra 1980 til for noen år siden forbød vi parforhold mellom elevene. Vi var ikke villig til å diskutere dette utover det å fortelle om hvorfor det var en så viktig regel. Klimaet var ikke tilstede for elevene å søke hjelp til å forstå, takle, løsrive seg fra de seksuelle forholdene de kom opp i. Vi er fremdeles imot parforhold mellom elevene, det er fremdeles ”ikke lov”. Men vi stiller nå spørsmål og åpner for dialog. Vi aksepterer og tar imot den forvirringen av følelser som eleven legger for dagen.

Vi ser fremdeles ingenting som tilsier at to eksmisbrukere klarer seg rusfritt sammen, utenfor behandlingssystemet, over lengre tid. Vi kjenner mange par som har funnet hverandre i misbruket eller på Tyrili. Den likeartede historien deres knytter dem sammen og skaper en gjensidig trygghetsfølelse. Vår erfaring viser at dette dessverre er en falsk trygghet som bidrar til å forhindre en positiv utvikling for begge to.

Dette er ikke fordi våre elever er håpløst dømt til mislykkede parforhold! Tvert imot finner vi gledelig mange av våre gamle elevene som lever i gode og konstruktive forhold, både hetro- og homoseksuelt, både med og uten barn.

I løpet av de siste årene har vi tatt inn noen få par på Tyrili. Både av tidligere elever og der en av partene er tidligere elev og han eller hennes misbrukerkjæreste blir innskrevet som ny elev. Dette gjør vi for å få en mulighet til å arbeide videre med disse elevene. Innenfor strukturen på Tyrili kan disse parforholdene fungere ganske bra, men alle uten unntak har vist store problemer i møtet med livet utenfor Tyrili.

Vi vet mye om spillereglene i misbruket. Vi vet mye om sex og plassen den tar, i all sitt mangfold, i alle menneskers liv. På godt og vondt. Det hadde vært naivt å tro at det ikke finnes seksuelle forhold mellom elevene på Tyrili. Alle mennesker trenger nærhet. til andre mennesker for å få bekreftelse på seg selv. Har man lært at nærhet er lik sex, er det vanskelig å bruke andre metoder for å oppnå målet. Man må lære nye metoder. Det å utprøve nye

måter å tilfredstille et så livsviktig behov på, krever selvtillit og mot. Selvtillit og mot må læres gjennom reell nærhet til andre mennesker....

Å stå i rampelyset av sitt eget liv og stole på at andre kan hjelpe akkurat deg til å nå tilsynelatende uoppnåelige mål er en oppgave av kjempedimensjoner.

Stadig får man ”bekreftelser” på at oppgaven er umulig:

IRENE hadde fått en ”straight” kjæreste. Han var snill og grei og presset henne ikke til å ligge med han. Etter hvert ble hun trygg på han og hun fortalte han om sitt liv. Han var glad i henne likevel.

En kveld følte hun at hun ville gi han noe fordi han var så snill mot henne. Så lå hun med han. Etterpå kjørte han henne hjem. Hun gråt. Opplevelsen av å ha bestemt selv at hun ville ligge med en mann, uten å være ruset. var så rar og ny og stor. Selv om hun var glad i han, var det å ligge med han likevel motbydelig og hadde ødelagt noe av det gode, det som var annerledes, de hadde sammen. Ville sex alltid være en motbydelig opplevelse for henne?

Gutten ble forskrekket av at Irene gråt. Han forsto ikke hva galt han hadde gjort. ”Er det fordi jeg ikke betalte deg?” sa han.

ANDRE KVINNER

For mange av jentene har den eneste virkelige nærhet de har opplevd vært til kvinner. Dette er både lett å forstå, gitt de erfaringene de har hatt med menn, og samtidig er det et paradoks. Det er et paradoks fordi andre jenter i misbruket representerer konkurranse og er en trussel i forhold til egen posisjon, for adgang til stoff og for beskyttelse. Som oftest representerer heller ikke jentenes egne mødre noe godt forhold.

Tyrili har stadig lagt mer vekt på å arbeide med familiene til våre elever. Uten å påstå at dette er spesielt viktig for de kvinnelige elevene, kan det tenkes at de i enda større grad enn guttene/mennene profiterer på en avklaring av sine følelsesmessige forhold til familien.

Noen av jentene er enten lesbiske eller har en forvirret oppfatning av sin

seksuelle legning. Noen forholder seg som lesbiske mens de er i misbruket, men kjenner at dette ikke stemmer lenger når de kommer seg ut av misbruket. Noen er redd for at de er lesbiske og oppfører seg derfor ekstremt mannsorientert for å ”dekke over” sine tvil. Noen takler ikke forhold til gutter/menn og ”dekker over” dette med en påtatt ekstremt lesbisk oppførsel.

Det er meget vanlig for jentene å være preget av sine gamle overlevingsmekanismer som mistenksomhet, sjalusi, intriger og kamp om mennenes gunst. Det krever tid og bevisst arbeid med disse inngrodde mønstrene for at jentene etter hvert kan lære å kjenne seg selv som en del av en kvinnelig tilhørighet. En tilhørighet basert på trygghet med muligheter til utvikling, styrke og glede.

I det hele tatt, tiden på Tyrili er en kronglete og krevende identitetsjakt som koster enormt mye innsats fra hver enkelt.

Vi kvinnelige ledere representerer ofte kvinnen på den andre siden av gjerdet for våre nye elever. Den vellykkede fru som titter ned på hagen ved siden av og sammenligner ugresset der med sin egen velstelte plen.

Det tar tid å kunne stole på oss. Fordi vi bor sammen kan vi ta den tiden vi trenger. Jentene/kvinnene har anledning til å observere oss, prøve oss ut, se om våre flotte ord holder mål. Se at vi som arbeider her ikke er noen superkvinner. Det er avgjørende at vi, som kvinner, er ærlige mot dem.

Vi må være ærlige mot oss selv. Vi må vite en god del om oss selv, som kvinner, på godt og vondt. Vi må ha et nokså klart bilde av hva det vil si å være kvinne i dagens samfunn, og forstå de grunnleggende mekanismer som styrer jentene/kvinnenes liv i misbrukersamfunnet. Vi må vite forskjellen mellom å være personlig og det å blotte våre private liv.

Vi må kunne finne balansen mellom å være venninne, mor, søster, terapeut og aller mest en stabil voksen person. En kvinne å stole på. Det er ikke nok å være snill og invitere den stakkars naboen over til vår egen rosenhage! (Eller tro at ved å hjelpe naboen med ugresset kan vi få orden på vår egen jungel.)

BARN

Etter hvert har mange av jentene som har vært på Tyrili fått barn. For noen er barnet en naturlig følge av et stabilt og godt parforhold. For andre kommer graviditeten uventet og uforberedt.

Den enorme lengselen etter å være ”normal” og å være verdt noe for noen, er ofte kombinert med et sterkt ønske om å få og gi den kjærligheten som de selv aldri følte som barn. En god mor er et høyst akseptabelt medlem av samfunnet. Ofte bruker misbruker- eller eksmisbruker-mammaen uforholdsmessig mye penger og energi på å kle babyen moteriktig og pent, skaffe skinnende nytt utstyr til den. Bevis for seg selv og alle andre at denne babyen får kjærlighet og at denne moren er en god mor.

Med Superkvinnen som sammenligningsgrunnlag faller vi alle mer eller mindre til kort. Noen av mødrene har fortsatt å ruse seg. De har ikke klart å møte den krevende nye rollen. De har falt tilbake til livet i misbruket og blitt fratatt sine barn. Noen av mødrene klarer seg helt utmerket og møter de nye utfordringene på en måte som er beundringsverdig.

Noen av kvinnene har barn som er plassert i fosterfamilier. De vil gjerne selv ha omsorgen for barnet og ser på sin rehabilitering som nøkkelen til foreldreretten. Dette er en lang og krevende prosess. Kvinnen selv først må bli, ikke bare rusfri, men også voksen, for å kunne være voksen overfor barnet sitt. Det er en prosess som ofte kan være både frustrerende og vond.

Jo lengre avstanden er til selve rusingen, desto mer utålmodig blir moren for endelig å kunne nettopp være moren til ungen sin. Hun bebreider ofte sin egen utilstrekkelighet i de årene som har gått. Vekselvis er hun voksen og ansvarlig, så barnslig og uansvarlig. Det kan være både bra, lærerikt og vondt å leve sammen med lederne på Tyrili og deres barn. Måle seg opp imot ”dem”, føle seg iaktatt og vurdert, føle savnet og redselen for ikke å klare noen gang å være en ”ordentlig” mamma.

Jentene/kvinnene takler svangerskap og fødsel på veldig forskjellige måter. Noen gleder seg over forandringene i kroppen, den store magen og

tanken på å amme sitt barn. Andre kjenner fullstendig avstand til seg selv fra halsen og ned. De klarer ikke å delta i det som skjer med dem kroppslig, selv om de ønsker barnet.

Tyrili har holdt ”Mamma/Pappa” kurs, for vordende foreldre, der mange av de følelsesmessige sidene ved det å få barn tas opp i trygge og kjente omgivelser. tenker oss en oppfølging av denne gruppen med hovedsaklig utskrevne elever.

Elevene på Tyrili deltar regelmessig i samtalegrupper med forskjellige behandlingsfokus. En av disse gruppene tar for seg de elevene som er foreldre; både de som nå forholde seg til fosterforeldre, og de som har det daglige ansvar for sine barn.

Noen av jentene/kvinnene er HIV-positive og barnløse. Dette kan oppleves som både tap og et stempel på hvor elendig hun er som kvinne. Av alle de store hindringene som nå overvinnes for at misbrukerjenta/kvinnen skal kunne ha et kjærlighetsforhold til en ”straight person”, er det å måtte fortelle om sin HIV-status kanskje den største. Det er lett for henne å tro at den eneste som vil kunne akseptere henne er en annen misbruker.

Likevel har noen av de HIV-positive jentene/kvinnene lyktes i å utvikle solide gode forhold til sine ”straighte” kjærester. Det krever mot, ærlighet og selvinnsikt. Det viser en vilje og en livsglede som er til å bli stolt av.

TO INTERVJUER

1. Signe, 20 år

”Jeg var femten år, nærmere seksten, da jeg først kom til Tyrili, på barnevernsvedtak. Jeg ønsket ikke den gang å fortsette å leve i misbruk, hadde innsett situasjonen min ganske bra synes jeg. Kjente allerede da på savn og sorg uten å kunne sette dette i en større sammenheng. Jeg hadde droppet ut av skolen ca. to år før jeg kom på Tyrili og hadde da et ganske stort stoffmisbruk.

Det jeg vet helt sikkert var bra for meg det første året på Tyriii, var å få grenser - grenser som en mor eller far bør sette. Også å lære meg å omgås folk. Dette gav meg både tilhørighet og trygghet.

Jeg tror ikke i dag at jeg tenker så mye annerledes, men jeg har nok kommet nærmere følelsene og tankene mine.

Det jeg synes var mangelfullt for meg det første året var at jeg aldri fikk lov til å være barn. Jeg bodde sammen med ei som var mye eldre enn meg. Hverdagen dreide seg om arbeid, grupper og terapi. Synes liksom jeg ble kastet rett inn i en voksen verden. Hadde kanskje på den tiden trengt mer familie/omsorg rundt meg. Men hadde allikevel følelsen av felleskap. Vi gjorde nye sammen, og alltid var det noen som brydde seg, på godt og vondt.

Etter ca. et og et halvt år på kollektivet begynte jeg på skolen utenfor kollektivet. Hadde masse energi og var fornuftig, synes jeg. Tenkte lite på rus. Har liksom aldri vært opphengt i selve rusen. Den har mer blitt konsekvensen av det jeg ikke har fått til, som skole, nære forhold og det å takle ensomhet, og det å være ærlig. Begynte så smått å ruse meg igjen.

Jeg flyttet i fosterhjem en periode. Likte meg der og fortsatte på skolen. Vi var to fosterhjemsplasserte jenter der jeg bodde og jeg kjente ganske tidlig på konkurransen mellom oss. Synes at fosterforeldrene brydde seg mer om henne enn meg. Hun fikk mye mer plass. Det ble liksom meg mot dem.

Jeg begynte å snuske, ble uærlig, uteble om kvelden, smakte på rusen igjen. Perioden i fosterhjem ble avsluttet. Jeg fortsatte på skolen men bodde under Tyrili igjen. Trivdes kjempegodt på skolen, fikk venner og etter hvert en kjæreste. Faktisk så tror jeg det var min beste tid. Syntes jeg hadde alt. Var glad og fornøyd.

En dag ble det slutt med kjæresten. Samtidig som det ante meg at kravene på skolen ble uoppnåelig for meg. Fikk dårligere resultater og uteble i enkelttimer.

Alt var liksom blitt revet bort under meg på veldig kort tid. Venner forsvant - eller var det jeg som forsvant fra dem? Jeg var kjempeensom. Tenkte mye på to venninner som hadde et kjæresteforhold sammen. Begnnte å leke med tanken på om det kunne være noe for meg? Jeg ville ha kjærighet og nærhet. Ingen gutter har gitt meg det.

En kveld ble jeg med den ene jenta hjem. Det var spennende. Det utviklet seg til et forhold hvor vi hadde sex sammen men ingenting annet. Konflikter på alt annet hadde vi fra første dag. Men hun var viktig for meg. Viktigst av alt.

Jeg droppet ut av skolen, var lei hele Tyrili og alle diskusjonene rundt parforholdet mitt. Jeg var fullstendig klar over kjærestens misbrukerbakgrunn. Men hun ga meg omsorg gjennom fysisk kontakt. Resten av forholdet var bare tull og vås. Verre ble det når jeg i tillegg gikk inn i en mammarolle overfor henne. Begynte å drikke litt, ble mer og mer uærlig.

Etter en tid sto vi begge fast i misbruket med sprøyter og hele kjøret - krancling, slossing, rusing, avmagring. Helt opphengt og ulykkelige. Høsten og vinteren gikk. Jeg ba på mine knær om å få komme opp på Tyrili igjen. Var helt nedkjørt. For første gang kjente jeg at jeg virkelig måtte jobbe sjøl for å få plass. Verken barnevernet eller andre kunne hjelpe meg. Jeg kom meg opp. Visste denne gangen at jeg måtte gjøre en del med følelsesmessige ting, i det hele tatt få hjelp til å finne mer struktur på livet mitt.

Et år har gått. Jeg kjenner nå mer samsvar mellom fornuft og følelser. Dette har jeg jobbet nye med og blitt mer bevisst. Det jeg i dag sliter mest med er ensomhet.

Du spør meg hvordan jeg har opplevd å være jente på kollektivet. Mange ganger har jeg reagert på mannsdominansen. Gutta brøyter seg liksom vei og får mer ansvar. Jeg har kjent på dette som urettferdig. Synes noen av de kvinnelige lederne ser jentene for dårlig. Personlig synes jeg at jeg har fått jobbet for lite med seksualiteten. Synes ikke dere har vært bra nok på det. Men nå vet jeg at dere har tatt dette på alvor.

Jeg har hatt mange guttekjærester, men har et kronglete forhold til gutter. Det har forverret seg igjennom misbruket. Jeg kan forelske meg i en gutt, men kunne aldri tenke meg å ha sex med han. Æsj!

Jeg aner ikke hvor jeg står i dag, men en ting er jeg sikker på: Jentene gir meg nærhet. Gutter har aldri gitt meg ok. sex. Det får meg til å tenke på en drøm jeg har drømt i hvert fall et par ganger. - Jeg løper igjennom ei lysløype. Det pøsregner og det er mørkt. Meitemarkene kommer frem. De utvikler seg til groteske manneansikter og mannlige kjønnsorganer og alt er bare pyton. De løper for å ta meg. Jeg huler og løper for livet. Føler meg kvælt og er redd for at de skal ta makten over meg. De får aldri tak i meg. Jeg rekker å komme hjem.

Jeg føler meg spist opp og kvælt i alle nære forhold. Spesielt i forhold til gutter.

Jeg kjenner meg ofte liten. Skulle ønske at dere i leder-gruppen hadde mer tid til meg. Samtidig som jeg har hatt godt av å ta mer ansvar og ”ta plass i mitt eget liv.” Dere har vært mye flinkere til å gi mer ansvar denne gangen jeg er på Tyrili. Det har vært fint.

Jentegruppene har helt klart sin plass. Vi jenter kan være stygge mot hverandre. En form for rivaler er vi vel. Jeg synes ikke jeg trenger å være i fokus så mye som før. Før brukte jeg mye krefter for å hevde meg sjøl, for eksempel gjennom sport, eller klærne jeg brukte eller ved å sette andre til veggs i diskusjoner. På den måten visste jeg at jeg ville bli sett og hørt.

I dag kjenner jeg ikke det samme behovet for anerkjennelse. Har vel blitt både tryggere og mer sikker på meg selv. Kjenner meg ikke så mye sint lenger heller, tør mer å kjenne på sorg og savn. Er roligere inni meg. Jeg synes sjøl at jeg har fått ting til som før var helt uopnåelig for meg.

Jeg ser lysere på framtiden. Begynner på skolen igjen til høsten, om jeg kjenner at det er riktig for meg når den tiden kommer. Har i alle fall bestemt meg for å gjøre ting grundig og bruker den tiden jeg trenger.

Samme hva som skjer, så er ikke rusen noe alternativ for meg. Jeg vet at jeg må være ærlig, trene meg i å klare et sosialt samvær, ikke gå lei hverdagen.

Jeg vet at det vil ta tid.”

2. Tina, 20 år

”Jeg kom til Tyrili på tvang, dvs. under barnevernet, da var jeg 17 år. Jeg hadde sterk motstand på å dra på kollektiv. Syntes ikke jeg trengte det. Det var ok for de som hadde misbrukt i tjue år, men ikke for meg.

Den første tiden på Tyrili var jeg veldig dobbel i hva jeg ville. Alle var jo ikke drittsekker her, men så fort folk var vennlige ble jeg mistenksom. Når en av mennene la armen rundt meg ble jeg kjempemistenksom og stiv i hele kroppen. Prøvde hele tiden å holde folk på avstand.

Inni meg var jeg veldig redd. Men ville for all del ikke at noen skulle bli glad i meg. Den første jeg torde å ha kontakt med i begynnelsen, var en av mennene. Jeg hadde jo bare guttevenner fra før, var liksom lettere å prate med dem. Jentene/ kvinnene orket jeg ikke å ha noe å gjøre med. Ble bare intriger og tull.

Etter å ha vært på Tyrili i to måneder ble alt vanskelig. Dro til Oslo og rusa meg. Ville ikke binde meg til Tyrili, selv om jeg så klart at det var annerledes enn andre steder. Det var vel derfor jeg ikke torde mer.

Jeg viste et enormt sinne for å slippe å vise hva jeg egentlig følte. Masken satte jeg på meg allerede som unge. Hver gang faren min slo meg var jeg hard mot meg selv og satte på masken. - ”Bare slå du, du får ikke knekke meg!”

Når jeg tenker tilbake gikk tiden altfor fort. Etter ca 8 måneder begynte jeg å tro på at folk brydde seg om meg. Det var fortsatt vanskelig å høre, men jeg måtte begynne å stole på det.

Da kom en periode hvor mye kom opp i meg. Både fra historien min og tiden på Tyrili. Klarte ikke lenge å gjemme tristheten min og savnet mitt. Det reiv og sleit i meg. Til slutt klarte jeg ikke takle konflikten i meg sjøl. Jeg ble borte fra kollektivet i en lengre periode. seinere ville jeg opp igjen av hele mitt hjerte.

Jeg har nå gjort unna 3 år, hvorav 2 år frivillige. Det er rart å tenke på hvordan jeg tenkte det første året! Jeg klarte liksom ikke å ha det bra over tid. Ventet hele tiden på nedturen - og var kjempe mistenksom. Merket også at når jeg etter hvert begynte å stole på folk, åpnet jeg meg mer. Det var deilig men samtidig ubehagelig og truende.

Å tørre å kjenne etter - hva er det jeg liker, hva passer meg? - samtidig sette grenser for meg sjøl. Det var vanskelig. Men jeg torde å begynne og danse! Dansen ga meg veldig mye. Torde liksom være meg sjøl, spille meg ut, samtidig være avslappet i min egen kropp og kunne bevege meg naturlig. Ved siden av dansen malte jeg og skrev mye for meg sjøl. Det hjalp meg mye også.

Jeg ble kjent med en praktikant som jobbet på Tyrili hele det første året mitt der. Hun var to år eldre enn meg, og hadde ikke misbrukerbakgrunn. Ei humørfylt jente som ikke psyket seg ned på den måten vi andre jentene ofte gjorde. Hun kunne være glad, sint, redd og trist men klarte å takle det likevel. Hun var en god støtte for meg.

Jeg har også fått mye igjen for jente/kvinnegruppene. Lederne har vært flinke til å bruke seg sjøl som eksempler. Særlig det rundt temaet seksualitet var nyttig for meg.

I dag kjenner jeg at jeg har lært mye under tiden på Tyrili. Lært mye om meg sjøl, blitt mer bevisst på egne saker, takler følelsene mine bedre. Og ikke minst fått et nye nærmere forhold til jenter/kvinner.

Jeg kjenner at jeg trives og at livet er fullt av utfordringer. Kjæresten min og jeg skal takle å gå veien sammen framover. Respekttere og akseptere at vi er to individer som prøver og feiler. Jeg har turt å kjenne på forelskelsen og snakke åpent sammen med han.

Jeg lever!”

APPENDIKS 1:

Kvinnelige tidligere elever – hvor er de nå?

Det arbeides for tiden med et større evalueringsprosjekt som vil kunne gi mye og detaljert data om jenter/kvinner både mens de er på Tyrili og i ettertiden. Ved å se gjennom våre elevarkiv fant vi følgende informasjon. (Det gir et meget generelt bilde som likevel kan være av interesse):

Av 54 utskrevne jenter/kvinner i en alder av 20 til 35 år, per medio mars 1993:

<u>HVOR</u>	<u>ANTALL</u>
I andre institusjoner	– 3
I stoffmisbruk	– 11
Død	– 3
Ingen oversikt over	– 3
Ustabile, hjemmевærende, til og fra misbruk, jobb, skole	– 7
I utdanning	– 4
I fast arbeid	– 16
Hjemmевærende med små barn	– 7

* Av de i fast arbeid: 7 innenfor helse/sosial
9 innenfor serviceyrker, de fleste av disse er på kontor

* De i utdanning har valgt handel- og kontorlag på forskjellig nivå.

APPENDIKS 2:

Noen eksempler på oppgaver til våre jente/kvinnegrupper

A. HVEM ER DEN VIKTIGSTE PERSONEN I MITT LIV?

1. Åpningsøvelse

Alle ligger i ring med føttene inn mot sentrum, øynene lukket, holder hverandre lett i hendene. Konsentrerer seg om å reise seg opp, samlet. Ingen ord. Alle reiser seg faktisk sammen, som en gruppe.

2. Negativt / Positivt

Alle får to store ark og tusjer (helst en grønn og en sort tusj) og skriver opp i sort det som ikke er bra med dem, i grønt det som er bra med dem. De MÅ finne på minst to ting som er bra med dem. ”Jeg er...”

3. Positivt

Hver deltaker viser sine ark. Leser opp først de negative sidene og legger så arkene vekk. Leser så de positive sidene. Alle de andre deltakerne sier en positiv side/kvalitet ved vedkommende. Hvis vedkommende er enig skriver hun dette opp selv på arket sitt. Hvis hun ikke er enig skriver den som har sagt det opp for henne – ”Du er...” OBS! Pass opp for negative-positiver – ”Jeg er flink til å ikke klare...”

4. Temperaturmåling

Alle sier noe om hvordan/hva de har opplevd så langt.

--- pause ---

5. Hvem er den viktigste personen i mitt liv?

Alle forteller noe om hvem som er den viktigste personen i deres liv. La alle fortelle, om venner, barn, bikkjer, besteforeldre... andre kan spørre, men ikke kommentere noe videre.

Si noen ord om: JEG ER DEN VIKTIGSTE PERSONEN I MITT LIV.

Dette er vanskelig å tro på. Vi har janteloven hengende over oss. Vi har vår krøkkete fortid. Vi har våre redsler for framtiden.

Hva er det som hindrer oss i troen på oss selv? Hva er det som hindrer oss i å være glad i oss selv? Hva er forskjellen mellom å være glad i seg selv og å være en jævla egoist? Noen løsninger på disse gåtene kommer vi til å ta opp gjennom jentegruppe framover.

6. Diplomutdeling

.....(navn)..... Du er den viktigste personen i ditt liv!

Hver enkelt skriver sitt eget navn. I margen skrives alle de gode ord man har fått fra de andre, og de man selv har funnet fram til.

7. Avslapning

Avslapning.

Denne gruppen tar tid og tålmodighet, alle skal si noe til alle. Vi har opplevd at noen er skeptiske, andre nekter å skrive noen gode ord om seg selv, andre nekter å skrive noe i det hele tatt om seg selv. Likevel får hver enkelt noen gode ord med seg fra de andre jentene/kvinnene de bor og lever sammen med. Det er viktig å være ærlig. Bedre å gi et bittelite ekte kompliment enn et stort falskt. Selv de mest skeptiske har opplevd denne gruppen som givende og oppmuntrende.

Kari som nettopp hadde hatt en kjempekrangel med Mari, ville ikke si noe godt om henne i det hele tatt. Etter å ha blitt presset til å komme med noe – alle har noe godt ved seg! – sa Kari at egentlig ville hun gi Mari en klem og være venner med henne, men hun torde ikke. Hun synes Mari var tøff og litt skremmende. Mari ville gjerne ta imot en klem fra Kari.

Pia ville ikke være med fordi hun syntes det var ”teit”, men ble virkelig glad for diplommet sitt med de mange gode ordene om henne.

Mia, som var redd for å være for høy, for tynn, for tykk, for stygg, fikk høre for første gang fra de andre jentene at hun hadde en pen kropp.

Alt dette kan høres banalt ut, men det er viktige øyeblikk.

B. MINE FORBILDER: et prosjekt over to hele dager

1. Åpningsøvelse

(Se A.)

2. Tidens Idealkvinne

Sammen ser vi på bilder av forskjellige kvinneidealer opp gjennom tidene. Hvem har bestemt at akkurat dette er idealkvinnen? Hvor ligger sannheten, når alle disse kvinnetypene er så forskjellige? Hvem bestemmer idealet for meg?

Lag fort en liste over nåtidens Idealkvinnens attributter som gruppen ser det (dvs. våre egne idealer, ikke hva vi tror er gjengs). Merk der det er mange som er enige, noen få, eller enkelte. Hvor enige er vi? Har vi en felles Idealkvinne?

OBS! Behold denne listen til seinere bruk.

--- kort pause ---

3. Mine forbilder

Alle forteller om den kvinnen/de kvinnene som er deres forbilde. Kort om hvorfor. Så mange du vil. (Har du mange forbilder? Ingen? Har du tenkt på at det være vanskelig å bli den kvinnen man vil være, uten forbilder?) Lag en felles liste. Hvor felles er det?

--- kort pause ---

4. Presentasjon av smågrupperarbeidet

Foto

Musikk

Collage

(A) Drar til Lillehammer og tar bilder av mange kvinner, så forskjellige som mulig. Fremkaller og kopierer bildene.

(B) Samler mange, så forskjellige som mulig, kvinnelige artister, og lager en "samlekassett". Skriver opp låtene og utøvere. Lager cover til kassetten.

(C) Bruker blad, aviser, fotokopier av bilder, egne bilder... til å lage en stor collage "Kvinne '93" eller en egen tittel. Dette skal monteres slik at den kan stilles ut. Den kan være to- eller tredimensjonal.

OBS!

I alle oppgavene kan skriftlig materiale brukes som støttespiller.

Alle kreative sidesprang er tillat!

5. Gruppen deler seg

NB! Husk plass i mørkerommet. Maks to elever og en leder på gruppe A?

Både elevene og lederne er med på lik linje.

Her blir det viktig "å holde koken", å se på disse to dagene som prosjekt-dager da man kanskje må yte litt ekstra for å oppnå ekstraordinære resultater. Om man er fort ferdig, finn på noe ekstra!

--- lunsj ---

6. Smågruppene jobber.

7. Alle samles til en kort temperaturmåling

(Se omtalt i A.)

Avslapning.

Avslutning

8. Åpningsøvelsen felles

9. Smågruppene jobber

--- lunsj ---

10. Smågruppene gjør seg ferdige

Materialet samles i galleriet.

11. Smågruppene viser hverandre arbeidet sitt

12. Hvordan stille ut?

Sammen finner vi ut hvordan vi best kan stille ut vårt arbeid.

(Skal kvinnekassetten spilles på autorevers gjennom hele galleriets åpningstid? Skal vi ha en ”vernissage” for utstillingen vår? Skal bruke noen av våre ”Dette er meg!”-bilder...)

13. Utstillingen settes opp

14. Felles temperaturmåling

Avslapning

Avslutning

15. Presentasjon av utstillingen på morgensamling.

C. INNE I MEG

1. Presenter oppgaven

Du må ha et pappark (bølgepapp på rull er bra) som er like lang som du er høy og like bred som du er bred. Maling og pensler finnes klare til bruk (pigment/lim-maling). Finn en plass på gulvet.

Legg deg behagelig til. Du skal nå høre musikk, naturens musikk. Dette er lydene hvalen og havet lager. Kun hvalsang og vann. Slapp av, selv om lydene er merkelige og ukjente til å begynne med. De fører deg dypt under overflaten! Du skal inn i deg selv. Hvem er du?

Når musikken forsvinner skal du be noen om å tegne et riss rundt deg mens du ligger på ditt pappark.

Mal nå deg selv, under overflaten, inne i deg, inne i risset av deg selv.

Musikkforslag: Les Chants Secrets des Baleines (Hvalene hemmelige sang)
Spill musikken lenge nok til å få en ordentlig følelse av den. Sett den på igjen, lavere, når alle har kommet i gang med malingen. OBS! Ikke mens de forbereder og lager rissene sine.

--- individuelle korte pauser ---

2. (Oppgaven med takk til Pauline Malbran)

Hver deltaker skal nå skrive svar på følgende spørsmål:

- 1) Bildet ditt skal du nå stille ut, hva heter det?
- 2) Det skal fotograferes et snitt av bildet ditt, hvilken bit er den viktigste?
- 3) Hvor skal bildet henges opp/stilles ut?
- 4) Hva slags belysning skal brukes? Hvilke blomster skal brukes til pynt av lokalet?
- 5) Hvilken musikk/lyder skal høres?
- 6) Hvilken lukt er det der hvor bildet skal vises (dette kan være en unormal lukt for det stedet, f.eks. sjø- og tanglukt i et galleri i Oslo)?

- 7) Når på året, hvilken dato, tid på døgnet, skal utstillingen holdes?
- 8) Hvem betaler for utstillingen?
- 9) Hvilke fem personer inviterer du til å se på utstillingen?
- 10) Hvilke fem personer får adgang forbudt?

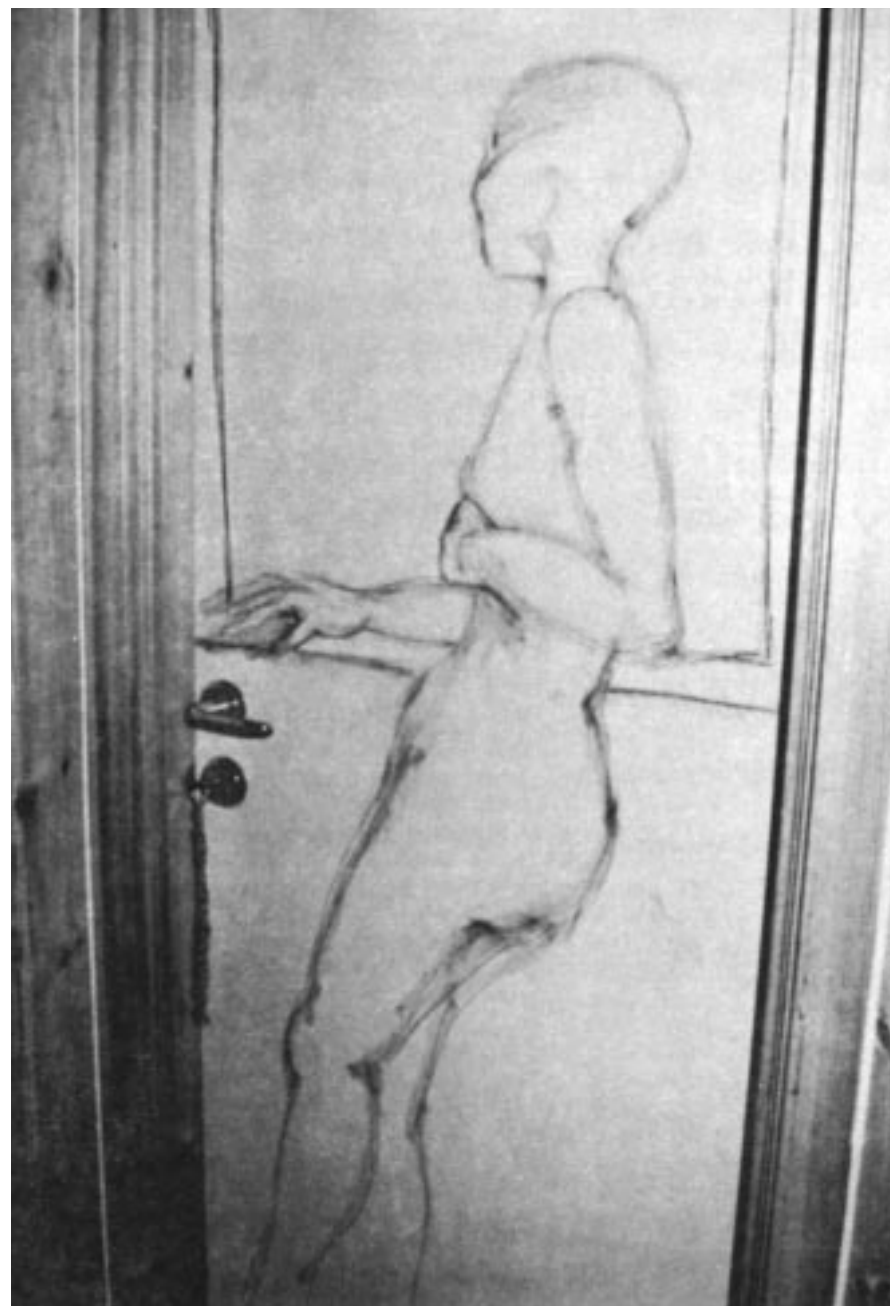
3. Runde der alle sier hva de har skrevet?

4. Avslutning

NB!

Viktig at ingen blir analysert eller videre kommentert av de andre. Det er utrolig mye som kommer opp både i den som forteller og de som hører på. Dette er poenger med hele øvelsen – å komme i kontakt med følelser uten å analysere eller diskutere dem som i en vanlig samtalegruppe.

Jo mer man vet om bildesymbolikk jo bedre forståelse av det som blir malt og sagt, men uten å kunne noe som helst om symbolikken, oppstår det en merkelig kontakt med sine egne følelser og bildet av seg selv som kan bli helt ødelagt av velmenende analyser fra andre. Uansett hvor fristende det er å fortelle den som har malt, hva man synes å kunne se i hennes bilde, **IKKE GJØR DET!!** Du kan eventuelt bruke noe av det du ser direkte med henne seinere, ved å **SPØRRE** hva hun selv la i det og det, om det kunne ha sammenheng med det og det... Aldri "Du malte sånn... fordi du er slik..."

D. MIN EGEN SEKSUALITET, HVA ER DET?

1. Pent eller stygt? Flott eller motbydelig? Lysbildeserien "Erotisk kunst"

Det er spesielt viktig i disse gruppene om seksualitet at alle er innstilt på å respektere hverandres følelser, meninger og erfaringer. Tryggheten må være tilstede for å kunne eksponere seg selv uten å bli latterliggjort, og uten at "avsløringene" blir brukt mot en. Alle bør si noe om dette for å sette et godt klima for gruppen.

2. Hver enkelt får to ark, med blåpapir mellom, der hvert bilde bedømmes – Flott, Pirrende og flott, Pirrende men stygg, Motbydelig, Annet.

BILDE	FLOTT	PIRRENDE + FLOTT	PIRRENDE + STYGG	MOTBYDELIG
1				
2				
3				

Gi rom for en kolonne "ANNET" hvor jentene kan skrive egne kommentarer. Det ene arket (gjerne uten navn) leveres, det andre beholdes til en seinere gruppe da man ser og bedømmer den samme billedserien.

3. Hele serien vises uten kommentar.

4. Temperaturmåling (se omtalt i A)

--- pause ---

(Arkene kan sammenlignes. Er det noen felles trekk ved reaksjonene?)

5. For å få diskusjonen i gang kan et bilde mange er enig om, sees om igjen. "Her er mange som synes dette er motbydelig. Hva er det som er motbydelig med dette bildet? ... Noen synes det er flott, kan noen si hva som er flott med

det?" Som regel er det vanskeligere å få noen kommentarer til hva det er som er pirrende, flott. Det virker mer avslørende enn å kunne dekke seg bak "æsj!?"

6. Gå gjennom hvert bilde og få fram kommentarene, understrek at det er naturlig og bra at det er forskjellige reaksjoner.

7. Avslutning

Om nødvendig si noen ord om: å åpne døren til sex-monsterets hule kan være ganske skummelt. Det tar tid før vi ser at det også bor en venn og ikke bare en fiende der. Denne gruppen er bare en av mange hvor vi gradvis åpner døren.

APPENDIKS 3: Oversikt over Tyrilistiftelsens virksomheter

ET IKKE-SLUTTORD

Den tiden det har tatt deg å lese dette har vi funnet på noe nytt, lært noe viktig og oppdaget noe spennende å kunne anvende i vårt arbeid med jentene/kvinnene på Tyrili. Det finnes ikke noe sluttord.

For oss har det likevel vært nyttig å få skrevet ned våre erfaringer og tanker så langt. Vi har tatt oss tid til dette innimellom alt det andre som skal, bør og kan gjøres. Hadde vi hatt en liten forfatterstue i skogen, og mye tid til disposisjon, ville vi gjerne ha skrevet mer om alt som er tatt opp her.

Vi ville også gjerne ha skrevet om det å være kvinnelig behandler på Tyrili: om det å ha egne barn på Tyrili, små og store; om det å være ektefelle/samboer på Tyrili; om det å bo på kollektivet i mange år; om det at noen av oss nå er i samme alder som foreldrene til elevene og om at noen av oss er yngre enn elevene. Om det å høre seg selv si (frigjort og arbeidende kvine som man er) ”Det jeg virkelig lengter etter, er å ha mitt eget kjøkken!”

Kanskje får vi en dag muligheten til å tilberede en herlig bankett av bilder og beskrivelser, undringer og påstander om vårt arbeid og vårt liv på Tyrilinet. Inntil da håper vi at dette ”måltidet” har vært næringsrikt og godt.

Vi takker alle jentene og kvinnene på Tyrili som har delt sine erfaringer med oss og de som har lest og kommentert det vi har skrevet. Takk til våre kolleger, og til Dr. Philos. Odd Arne Tjersland som har gitt oss sine tanker og sin tid.

APPENDIKS 4: Tyrilistiftelsen – mulighetenes sted!

av Ulf Jansen, leder

Da Tyrilikollektivet startet sin virksomhet i 1980, representerte vi et nytt og utfordrende alternativ til det etablerte behandlingsapparatet for rusmisbrukere.

Med ideologisk forankring i ord som solidaritet, fellesskap, likhet, og en faglig plattform hvor misbrukets egen dynamikk ble sett i et helhetlig syn. Og med anvendelse av tvang som et middel i arbeidet, ble vi en sterk utfordring for det etablerte syn/forståelse i behandlingsapparatet.

Sammen med Solliakollektivet utgjorde vi alternativer hvor levetilstanden var modellen og ble en framherskende trend i behandlingen av misbrukere gjennom 80-årene. Ved inngangen til 90-årene ser vi at Tyrili med sine ulike virksomheter, ideologiske forankring, utradisjonelle arbeidsmåter og helhetlige syn/forståelse, trengs som et kraftig og virksomt alternativ mer enn noen sinne.

Utviklingen av samfunnet skulle tilsi at behovet finnes. Stikkord som nedbygging av viktige sider ved velferdsstaten, ikke minst med hensyn til omsorgs- og rehabiliteringstiltak overfor svake og utstøtte. Strukturendringer som medfører drastiske reduksjoner i sosial kontroll og nettverk, økonomiske nedgangstider med stor arbeidsløshet, skaper en kultur der mennesker blir mer ensomme og oppgitte.

Markedskreftenes frie spill, større grad av privatisering leder oss mot en utvikling hvor relasjoner og mellommenneskelige forhold får vanskeligere grobunn. Tyrili med sin helhetlige virksomhet, sin relasjonstilknypning og fellesskap over tid som er knyttet til en praktisk hverdag er et alternativ.

HIV/Aids setter et annet fokus på misbruket enn tidligere. 1990-årene kommer til å bli Aids' tiår. Mange smitta kommer til å utvikle sykdom. Spørsmål om medisinerer krever annerledes svar og handlinger. Utfordringene til Tyrili som helhet vil være hvordan vi klarer dette arbeidet. Vi må ha rom for å kunne håndtere balansen mellom de som trenger medisinerer og de som skal rehabiliteres.

Arbeidsledigheten stiller også krav til våre evner til å tenke alternative løsninger. Vi tror at forutsetningen for å lykkes gjennom 90-årene vil knyttes mye til om vi klarer av oppgavene med å skape og utvikle virksomheter hvor arbeidsplass og inntjening blir mulig.

MENNESKESYN

Tyrili vil ut fra sitt ufravikelige standpunkt om å stå på elevenes side i deres kamp for et menneskeverd, være et alternativ til den trend som virker i retning av å institusjonalisere gjennom stadig nye forskrifter, regler og påbud. Tyrili vil også være et alternativ fordi den ledergruppa som til enhver tid er ansatt innenfor ulike deler av systemet, vil ha som utgangspunkt for sitt arbeid et levende engasjement. I bønn for denne drivkraften ligger vårt menneskesyn.

Det er fire uttrykk som kan stå for de mer overordnede ideer som preger vår måte å tenke på ved inngangen til 90-årene:

Alle mennesker bærer muligheten i seg til forandring.

Uansett opphav, historie og aktuell situasjon, alle har mulighet til å gjøre noe annet og mer positivt ut av livet sitt. Vi ser ikke på elevene som hjelpeløse ofre for ytre eller indre omstendigheter. Hvert individ bærer muligheten til å gjøre noe med sin egen livssituasjon. I så måte står vi for et optimistisk og offensivt menneskesyn som uttrykkes i slagordet ”Det finnes ingen håpløse mennesker, det er bare situasjoner som virker håpløse”.

Mennesket er sosialt.

Det vil si at en forutsetning for vår utvikling og vekst ligger i vårt forhold til andre mennesker. Vi trenger å bli bekreftet av andre, og å få noe fra andre. Derfor må vår egen virksomhet gjennomsyres av det sosiale som det primære. I tråd med dette bærer vi med oss ideer om fellesskap, likhet, kameratskap og solidaritet, - ikke som politisk honnørord, men som nødvendige verdier i Tyrilis dagligliv.

Mennesket er unikt.

Vi er utstyrt med ulike evner og anlegg både som enkeltindivid og som kjønn. Det å utvikle disse sidene styrker vår egen identitet og gjør oss til noe mer i fellesskapet med andre. Biologiske vilkår og kulturelle forutsetninger er med på å føre oss i ulike retninger, og er grunnleggende for særegne evner og anlegg som finnes i oss som kjønn og som enkeltindivid. Blod er tykkere enn vann. Dette skaper også identitet gjennom tilknytning til de som har skapt oss. Våre foreldre og vår familie for øvrig. For de fleste mennesker synes det forholdet ikke å kunne erstattes av forhold til andre mennesker. Enten dette forholdet til opphavet har vært svært godt eller dårlig, preger det vår selvforståelse og identitet. Derfor er det også naturlig innenfor rammen av Tyrilis virksomhet å arbeide med forholdet til vår familie, foster/oppvekstfamilie.

Mennesket er formet av de materielle, økonomiske og kulturelle forhold som preger samfunnet.

For å forstå oss selv, må vi også forstå samfunnet rundt oss. For vår del betyr dette at vi også må rett oppmerksomheten ut av Tyrilisystemet og engasjere oss i den samfunnsutvikling vi selv er en del av. Vår solidaritet er knyttet til våre medbeboere, men den er også knyttet til de grupper i samfunnet som arbeider mot undertrykking, økonomisk utbytting og ødeleggelse av naturen. Dette engasjementet blir viktig å holde levende i en tid da ideologi av typen ”elsk deg selv” og ”ta det du kan få” preger vårt samfunn.

Hva betyr dette for oss?

Vårt menneskesyn gjør det viktig for oss å møte elevene på en slik måte at de føler seg velkomne, at de er verdifulle, at de møtes med varme og støtte slik at de kan få et positivt syn på livet. Møtes man med avstand og forakt, skapes skyldfølelse og egenforakt.

Vi tror at opplevelsen av hvordan du er som menneske er avhengig av hva slags relasjoner du har til andre mennesker.

Vi tror at når du og jeg møtes som de vi er, da skapes det muligheter for en endring i synet på oss selv, en identitetsendring. Relasjoner er med andre

ord, slik vi ser det, den viktigste faktoren for at mennesker skaper, utvikler og endrer sin identitet.

For oss er det viktig å skille mellom det å ta avstand fra handlingen og det å føle forakt. Av forakt blomstrer skyldfølelse, og ingen bygger opp et menneskeverd på slik grunn. Vi vil gi elevene innsikt slik at forandringer er mulige ved å bygge opp troen på seg selv og evnen til å knytte relasjoner til andre som viktige forutsetninger for egen eksistens.

HVEM ER VÅRE ELEVER?

Aldersmessig befinner våre elever seg mellom 16 og 45 år, og på mange vis er det en svært lite ensartet gruppe. Det viktigste fellestrekket er at samtlige har utviklet et alvorlig rusproblem. De aller fleste som kommer fra Tyrilistiftelsen, har en misbrukerkarriere over flere år bak seg. Mange startet misbruket allerede ved 10-11 års alderen. De er preget av dette livet. Mange med avbrutt skolegang, liten eller ingen arbeidserfaring og liten "vanlig" pubertetsutvikling. De har en oppvekst i destruktive ungdomsmiljøer, med liten eller ingen voksenkontakt i viktige år. Dette setter spor, og deres erfaringsverden er begrenset. Tilliten til samfunnet og evnen til å knytte nære bånd med andre mennesker er lite utviklet.

Vi tror ikke noen ønsker en tilværelse hvor man er fornedt i misbruk og må leve med alt det misbruket fører med seg. Mennesker som havner i misbruk har det ofte dårlig med seg selv, de har ofte et dårlig selvbilde, lever i dårlige sosiale situasjoner og har ofte manglende relasjonstilknytninger til mennesker rundt seg. Vi tror at alle mennesker ønsker frihet til å kunne velge et verdig liv uten sosial fornedring. Alle vil leve et liv hvor man føler tilhørighet og fellesskap med mennesker rundt seg. Samtidig er våre elever preget av livet i misbruket.

"Lever man blant ulver må man te seg som en ulv." De utvikler en del fellestrekk eller karakteristika – en identitet som hemmer evner og muligheter til å realisere drømmer og forhåpninger.

OVERORDNET MÅL FOR REHABILITERINGEN

Det overordnede målet kan uttrykkes slik: Å gi den enkelte elev en heving av sin livskvalitet slik at eleven kan finne en plass i samfunnet uten å være avhengig av rus. Dette innebærer å utvikle hver og en av sine evner og muligheter til å:

- mestre et liv innenfor de normer og krav samfunnet stiller
- makte å ta ansvar for egne valg
- våge å utvikle et forhold til andre mennesker, vennskap og kjærlighet
- lære å møte motgang, skuffelser, frustrasjoner uten å flykte inn i rusmisbruk
- kunne klare arbeidslivet, ha en meningsfylt fritid.

Slike målsettinger vil aldri være absolutte, men de skisserer den retningen vi tenker oss når vi sammen med den enkelte elev legger planer for Tyrilioppholdet og tiden videre.

VIKTIGE VIRKEMIDLER I ARBEIDET

Ved å sette hele mennesket i fokus gjennom å gi den enkelte livskunnskap, legger vi grunnen for økt livskvalitet.

Gjennom følelsesmessig bearbeiding i individuelle samtaler, grupper, menneskekunnskapskurser/samlinger over dager, blir den følelsesmessige kontakt på viktige livsområder satt i bevegelse.

Bo- og levefellesskapet er et viktig virkemiddel for arbeidet med elevene, i deler av virksomheten. Gjennom at vi er sammen med elevene i arbeid og fritid, skapes lettere en struktur som fremmer utvikling. Det legges grunnlag for en atmosfære preget av trygghet, omsorg, rom for å utvikle ferdigheter og nærhet. Levefellesskapet gir rom for relasjoner, ansvarsutvikling og en utvikling av nye roller og identitet. Dette avspeiles også i andre deler av Tyrilis virksomheter. I dagliglivet handler det mye om å mestre. Elevene blir møtt med positiv og negativ respons i disse situasjonene, men ikke etter fast-

lagt mønstre eller et sett av konsekvenser. Reaksjonene bestemmes ut fra hensynet til den enkelte eller hele gruppa, og ut fra hensynet til ledergruppas muligheter på det aktuelle tidspunkt.

Kjønnsforskjellene blir også forsterket i misbrukerlivet. Evnen til å mestre det daglige strevet skaper ofte en status for gutter gjennom kriminalitet, mens det for jenter kan innebære en ytterligere nedverdiggelse i form av for eksempel prostitusjon. Samfunnets diskriminerende rollemønster virker dobbelt undertrykkende for jentene i deres livssituasjon.

Selv om misbruket har utviklet en del fellestrekk hos elevene, legger vi vekt på at hvert menneske er forskjellig fra andre, og derfor vil individuelle vurderinger være grunnleggende.

Oppholdet i Tyrilis ulike tilbud deles inn i individuelle utviklingsmål og -planer hvor overgangene markeres.

Disse tanker er med på å forme en del av vårt syn og preger våre møter med andre mennesker.

Tyrili skriftserie

Sandvig jr., Anders. 1999. Tvang i Tyrili. En undersøkelse av plasseringer etter Lov om sosiale tjenester §§ 6-2 og 6-2a i perioden 1995 – 1999. Tyrili skriftserie nr 1. Oslo: Tyrili FoU

Andre publikasjoner om Tyrilistiftelsen

Lorimer, Debbra. 1999. Samtalegruppe-program for jenter/kvinner (Prok). Tyrili dokumentasjonserie nr 10. Oslo: Tyrilistiftelsen

Sandvig jr., Anders. 2000. Aksjon Ajungilak. Tett på en guttegruppe. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandvig jr., A. 1991. Ungdom i Gråsonen. Om samarbeid mellom frivillige organisasjoner, skole og Tyrilikollektivet. Oslo: NotaBene NKSH-rapport nr. 91:3.

Stensrud, Arve. 1985. Revansj. Oslo: Fagbokforlaget

Tjersland, Odd Arne. 1995. Misbrukere før, under og etter kollektivopphold. En retrospektiv undersøkelse av elever ved Tyrilikollektivet. Oslo: Rusmiddeldirektoratet

Tjersland, Odd Arne, Jansen, Ulf og Engen, Gunnar. 1998. Våge å leve. En bok om alternative veier i behandling basert på erfaringer fra Tyrili. Oslo: Tano Aschehoug.

Tjersland, Odd Arne, Jansen, Ulf og Engen, Gunnar. 1998. Tvangsplasseringer av rusmiddelmissbrukere: Lover, faglige betraktninger og rettesnorer for praksis. En veileder for institusjoner basert på erfaringer fra Tyrili. Oslo: Kompetansesenteret Rus – Oslo og Akershus

Filmer om Tyrilistiftelsen

For harde livet. 1989. Regi: Sigve Endresen. Oslo: Motlys

Nytter det å bry seg. 1996. Regi: Sigve Endresen. Oslo: Tyrili/Rusmid-
deldirektoratet

Store gutter gråter ikke. 1995. Regi: Sigve Endresen. Oslo: Motlys

Tyrilistiftelsen på internett: <http://tyrili.no> e-post: epost@tyrili.no